

Vánoční svátky a jejich symboly

© 2020 PhDr. Jaroslava Králová. Version 0.

© Unmarked photos <https://pixabay.com/cs/images/search/vánoční/>

Published by PhDr. Jaroslava Králová. First published at: <https://www.bobek.cz/vanocni-svatky-a-jejich-symboly/>.

Licensed under [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

[cc-by-nc-sa] | *by-nc-sa.png*

Obsah

1. Vánoční svátky a jejich symboly	1
1.1. Slunovrat	1
1.2. Advent	2
1.3. Sv. Mikuláš	3
1.4. Štědrý den — 24. prosinec	3
1.5. Hod boží vánoční — 25. prosinec	3
1.6. Svatý Štěpán — 26. prosinec	3
1.7. Tři králové — 6. leden	3
1.8. Vánoční noci	4
2. Symboly Vánoc	6
2.1. Anděl	6
2.2. Barva	7
2.3. Betlém	8
2.4. Cesmína (Ilex)	8
2.5. Cukroví	8
2.6. Česnek	9
2.7. Čočka	9
2.8. Dárky	9
2.9. Dekorace	10
2.10. Hvězda	11
2.11. Hůl/hůlka	12
2.12. Jablko	12
2.13. Jalovec	13
2.14. Ježíšek	13
2.15. Jmelí	13
2.16. Koleda	15
2.17. Med	15
2.18. Oplatky	15
2.19. Ořechy	15
2.20. Papír (dárkový vánoční balicí papír)	16
2.21. Perníčky	16
2.22. Pohár s vodou	17
2.23. Prasátko (zlaté prasátko)	17
2.24. Ryba	18
2.25. Sníh, sněhová vločka	21
2.26. Svíčka/ohěň	22
2.27. Symboly štěstí	23
2.28. Vánočka	24

2.29. Vánoční rostliny	25
2.30. Vánoční strom/stromeček	26
2.31. Vánoční pohlednice	27
2.32. Vánoční skřítek	27
2.33. Zvon /zvonky/zvonečky	27
3. Štědrý den — Zvyky a tradice	28
3.1. Štědrý den	28
3.2. Věštby na štědrý večer	29
3.3. Zvířata na Štědrý večer	32
4. Silvestr / Nový Rok	32
Literární zdroje	34

Vánoční svátky a jejich symboly

1. Vánoční svátky a jejich symboly

Ten, kdo nemá Vánoce v srdci, nikdy je nenajde pod vánočním stromečkem.

— R. L. Smith

Původ slova Vánoce je podle historických pramenů v staroněmeckém výrazu „*den wihem Nachten*“, který ve volném překladu znamená posvátné noci nebo svaté noci. Pojmenování Vánoc tedy vzniklo v dávné době před křesťanstvím a označovaly se tak dny a noci, spojené se slunovratem. Postupně se původní výraz změnil na *Weihnachten* a v českém jazyce na Vánoce.

1.1. Slunovrat

Období zimní a letní rovnodennosti — slunovrat, bylo v dávných dobách očekávanou a tajemnou událostí. Lidé ho oslavovali, protože bylo příslibem návratu slunce, a k této době se také váže mnoho přání, věštek, říkadel, písní, koled, zvyků a tradic. Období Vánoc se vždy oslavovalo jako jedno z nejdůležitějších období v roce. Doba zimního slunovratu znamenala naději, že slunce, a s ním i podmínky pro život, se vrací.

Naši pohanští předci měli vánoční období spojené s oslavou slunovratu (21. prosinec — zimní slunovrat). Součástí oslav byly obřady (neobešly se bez obětí někdy i lidských), které měly přinést hojnost, zdraví a štěstí v nadcházejícím roce. Smyslem bylo, aby se nejvyšší bůh odebral do podsvětí a osvobodil Slunce, zdroj života a záruky hojnosti. Proto lidé zapalovali ohně a přinášeli oběti (lidská krev byla považována za podstatu života a plodnosti). Když kněz ohlásil, že bůh vyhrál, nastaly oslavy, obdarovávání se navzájem, převlékání se do masek a tropení hluku s cílem odehnat zlé duchy.

Podle staroslovanské mytologie je zimní slunovrat chvíle, kdy slunce sestoupí na nejnižší bod oblohy a den je nejkratší v celém roce — proto se nazývá kračunem. A právě v okamžiku, kdy Slunce na kračun zapadá, umírá Dažbog, syn Svarogův. Nastávají noci, vládne tma svojí největší mocí. Zima vítězí, nastává doba odpočinku, vládá Morany. Ale nic v přírodě se nikdy nezastaví - tuto noc zplodí Svarog, bůh ohně, znovu svého syna, boha Slunce Dažboga. A při ranním rozbřesku spatří svět opět Božice, nově zrozeného Dažboga. Je to důkaz, že po zimě přijde opět jaro, že po době strádání přijde opět doba hojnosti. Dažbog Svarožic je zatím slabý a vládá zimě trvá dál, ale nebude to již dlouho a v podobě mladíka Jarovíta svrhne na počátku jara Moranu.

Křesťané zjistili, že tyto oslavy nedokáží vymýt, tak si je přizpůsobily a 25. prosinec stanovili jako den narození Ježíše Krista. Jeho narození/zrození je vlastně oslava narození Slunce/světla. Ježíš je symbolem světla křesťanské víry.

Takže Vánoce a Nový rok, jak je v současnosti oslavujeme, jsou směsicí pohanských a křesťanských symbolů, zvyků a oslav.

1.2. Advent

Toto slovo pochází z latinského „adventus“ — příchod. Je to doba očekávání příchodu věčného světla, které se rodí v nejtemnější noci. Dne 21. prosince (zimní slunovrat) se znovu rodí Slunce, které přichází v noci z 24. na 25. prosince, kdy se opět zrodí bůh Slunce. Dříve se obvykle počítal den od západu slunce do dalšího západu slunce. V novověku se počítá od půlnoci do půlnoci.

Křesťané očekávají příchod Páně, narození Ježíše Krista. Advent zahrnuje čtyři neděle církevního roku (číslo čtyři je posvátné — máme čtyři roční období, čtyři živly, čtyři světové strany apod.). Poslední adventní neděle připadá vždy na neděli před 25. prosincem. Advent končí o půlnoci 24. prosince, dnem narození Páně.

Adventní doba byla dobou postní, střídmosti, byla provázena mnohými zákazy. Přestalo se tančit a nekonaly se svatby. Každé adventní ráno chodili dospělí i děti na bohoslužby zvané „roráty“. Zpívali při nich písně, z nichž úvodní začínaly slovy „Rorate caeli ...“ („Rosu dejte nebesa shůry“). V kostelních lavicích si lidé svítili tzv. rorátními svíčkami.

1.2.1. Adventní věnec

Od 19. století je symbolem adventu adventní věnec. Mívá tvar kruhu, který se pokládá na stůl nebo zavěšuje. Kruh je symbolem cyklu života i koloběhu roku. Nemá konec ani začátek a proto připomíná věčný život, znovuzrození.

Dnes je hlavním symbolem adventu. Je holdem tomu, kdo je očekáván a kdo zároveň přichází jako vítěz, král a spasitel — Ježíš Kristus.

V katolických zemích, i v naší republice, používáme čtyři svíce. Čtyři svíčky znázorňují čtyři adventní neděle před Vánocemi. Jejich světlo symbolizuje přicházejícího Krista, který rozptyluje temnotu a strach, neboť on je „Světlo světa“. Původní barva svíček na věnci byla barva fialová, která symbolizuje důstojnost, pokání, ztišení, pokoru, čekání. Luteráni v Americe používají modrou, protestanti používají červenou. Svíce se zapalují postupně a to proti směru hodinových ručiček (symbolické vracení se proti proudu času ke svým duchovním kořenům). Někteří vkládají pátou,

bílou svící, symbol Krista, doprostřed věnce. Ta se zapaluje o Štědrém večeru. Její zapálení symbolizuje příchod světla do světa.

1.2.2. Adventní kalendář

je mladý ale velice oblíbený zvyk. Děti dostávají čokoládový kalendář s 24 okénky. Každý den si otevrou jedno okénko a najdou tam kousek čokolády, většinou ve tvaru symbolu Vánoc. Na Štědrý den si otevrou poslední okénko a čekání je u konce. Kalendář nemusí obsahovat jen čokoládu, jsou různé varianty — s drobnostmi, čajem, kosmetikou, hračkami apod. Tento zvyk si oblíbili i dospělí a vzájemně se obdarovávají adventním kalendářem.

1.3. Sv. Mikuláš

Mikuláš se narodil se roku 280 v Řecku, byl biskupem. Zemřel 6. prosince a v tento den slavíme jeho svátek. Mikuláš je přítel dětí, ochránce manželů, patron námořníků a vězňů. Mikuláš naděluje dárky přes noc do boty (dnes je to také vánoční punčocha) nebo osobně — tehdy ho doprovázejí andělé (nebo anděl) a čert. Mikuláš obdarovává děti 5. prosince (dříve se obvykle počítal nový den od západu slunce do dalšího západu, proto nadílka večer 5. prosince). U nás má Mikuláš podobu dobrosrdečného starce s bílým plnovousem a je oblečen jako skutečný biskup s berlou v ruce. Doprovází ho anděl (symbol dobra) a čert (symbol zla).

1.4. Štědrý den — 24. prosinec

Dle křesťanů je 24. prosinec Štědrým dnem a slaví se narození Adama a Evy, prvních lidí, které stvořil Bůh. Narození Ježíše se slaví až o den později. Večerní nadílka 24. prosince je pozůstatek toho, že se dříve počítal nový den od západu slunce do dalšího západu (den Narození Ježíše, stanovený křesťany na 25. prosince, by dle pohanů začínal po západu slunce 24. prosince, dle novověkého počítání o půlnoci z 24. prosince na 25. prosince). Nadílka symbolizuje štědrost Boha Otce (narození Ježíše je v podstatě boží dar lidstvu).

1.5. Hod boží vánoční — 25. prosinec

Slaví se narození Ježíše v Betlémě a to Půlnoční mší. V tento den se sloužili ještě dvě mše — Jitřní (za svítání) a Velká (dopoledne). V tento den se oslavuje a hoduje, schází se rodina, rozjímá se. Nesmí se pracovat, protože jde o velký duchovní svátek.

1.6. Svatý Štěpán — 26. prosinec

Den je zasvěcený Svatému Štěpánovi, mučedníkovi, který hlásal příchod Ježíše a byl za to Židy ukamenován. Tradicí jsou občůzky koledníků.

1.7. Tři králové — 6. leden

Staří Slované vnímali v tento den příchod Tří králů — bohů Svaroga, Peruna, Velesa. Vládnu totiž v jednotlivých světech, které jsou navzájem propojené a tvoří všehomír. Svarog vládne ve svět bohů (Prav), Perun vládne v našem světě (Jav), v podsvětí (Nav) vládne Veles. Brzo ráno na Tři krále se

posvěcovala voda v potocích a řekách a lidé se v ní umývali. Posvěcovala se voda i v přinesených nádobách — pak se používala na léčitelské a magické obřady. Křída, posvěcená v tento den, získala také magické vlastnosti (kruh, nakreslený touto křídou, poskytoval neproniknutelnou ochranu proti zlým silám, čarodějnicím a démonům).

Večer se předpovídala budoucnost. Lidé si zapálili stejně dlouhou svíčku a komu nejdříve dohořela, zemřel jako první. Další věštba spočívala v tom, že se vzalo sedm určitých předmětů, ty se přiklopily sedmi hrnků a každý si pak zvolil jeden hrnek. Podle toho, jaký předmět byl pod ním, se věštilo, dotyčného čeká (peníz — bohatství, hřebec — nedostatek, prsten — svatba, kousek látky — cestování, figurka dítěte — narození dítěte, kousek chleba — dostatek všeho, kousek uhlí — nemoc nebo smrt).

Tři králové (Kašpar, Melichar, Baltazar) bylo označení mudrců z východu, kteří se přišli poklonit narozenému Ježíškovi do Betléma a přinesli mu dary hodné krále: zlato, kadidlo a myrhu.

V katolických zemích je zvykem v tento den psát na dveře domů a chlévů zkratku *K † M † B* (nebo latinský ekvivalent *C † M † B*) † příslušný rok, jako formulí požehnání.

V lidovém pojetí panuje názor, že jde o iniciály tří králů (Kašpar, Melichar, Baltazar).

Ve skutečnosti je to zkratka latinského požehnání: „Christus mansionem benedicat“ — neboli: „Ať Kristus požehná tomuto domu.“ Trojí znamení kříže je na dveřích domu jako pečeť, protože když jsou dveře zapečetěny, nemohou dovnitř proniknout zlé síly. Trojka je silně magické, posvátné číslo - hlavní či důležitá božstva bývají často trojjediná (jeden bůh/bohyně ve třech entitách). Např. v křesťanství Svatá Trojice — Otec (Bůh, stvořitel světa), Syn (Ježíš Kristus, vykupitel světa), Duch Svatý (posvětitel světa); keltská bohyně Morrigan vystupuje ve třech podobách: Morrigan, Badb, Memain/Macha (objevuje se jako krásná žena, čarodějnice, havran/vrána).

1.8. Vánoční noci

Země chová ve svém klíně
světlo nové doby,

.....

V tuto dobu působí osudové síly,
potlačené vzpomínky,

.....

Staré dluhy chtějí být splaceny.

.....

Sudičky u podzemních pramenů
prohlízejí utkaný vzorek života.

.....

Zasedne duchovní soud,
aby určil nová vlákna osudu.

.....

Do vašeho života nepřichází nic jen tak zbůhdarma.
Výhybky vašeho života se nastavují dlouho předem.

— J. Ruland, Vánoční noci

Lunární rok (12 měsíců — měsíčních cyklů) má 354 dní. Sluneční rok 365,25 dní. Rozdíl je 12 nocí (někteří počítají 11 nocí). Pro pohanské předky to byly zimní posvátné noci. Jsou časem mezi dvěma roky (sluneční a lunární), jsou mimo čas, jsou časem nikoho, jsou magické a mystické. Duchovní svět přebírá vládu. Podle lidové víry se v tomto období otvírá říše duchů, přírodní duchové vytáhnou do světa, aby v těchto nocích změnili rozložení sil. Bylo zvykem zdobit dům věčně zelenou jedličku jako symbol věčného života a rámusem zahánět zlé duchy.

V tomto období je nejvhodnější čas na věštby. Rituály a zvyky měly za cíl naklonit si přírodní živly, ochránit svůj dům, rodinu, hospodářství. Lidé mohli nahlédnout do svého osudu a pozitivně jej ovlivnit (zejména 28. prosince a 5. ledna). Vykuřování domu (zejména 21., 24., 31. prosince a 4. ledna) přivolávalo požehnání na dům a na všechny, co v něm žijí, zahánělo zlé duchy a demony. Nejvíce se používala šalvěj a jalovec.

V podstatě šlo o oslavu mateřské bohyně (Holle, Perchta), protože se v ní znovu zrodilo dítě světla. Dnešní příchod tří králů byl původně svátkem tří posvátných panen (Ambeth, Wilbeth, Borbeth). Jejich ochrannou funkci křesťané přenesli na sv. Kateřinu, Barboru, Markétu. Pro paní Holle, pro duchy předků a pro boha Ódina/Wotana se kladly přede dveře obětní jídla. Tito pak těmto lidem požehnali.

Paní Perchta (pojem „perath“ znamená jasná, zářivá, krásná) o posvátných nocích táhne se svou divokou armádou duchů plodnosti zemí, aby ji probudila k životu a přinesla ji požehnání. (Perchtin hon symbolizuje boj člověka s živly.) Perchta má dvě tváře — jedna je překrásná a zářivá, druhá nenávistná a hrozivá. Pod vlivem křesťanství se změnila v trestající démonickou postavu.

Během těchto nocí také bůh Ódin/Wotan vyráží k „divoké honitbě“. Jeho družinu tvořily nevykoupené duše. Strašily a zkoušely lidi, ale také zkoušely dosáhnout spravedlnosti a nápravy.

Od 8. století je toto pohanské období zimních posvátných nocí nazýváno „vánoční noci“. Vánoční noci ve většině krajů začínají nocí z 24. na 25. prosince a končí svátkem Tří králů v noci 6. ledna. Vánoční noc se počítá od jedné půlnoci ke druhé.

Tomuto období vládne mnoho pověr. Mezi nejrozšířenější patří:

- Nepořádek a špína přitahují nebezpečné tvory.
- Všechna kola by měla stát, protože se točí kola osudu.
- Mezi Vánoce a Novým rokem by se nemělo prát — může to přinést neštěstí, nemoci, smrt.
- Přes noc vyvěšené ložní povlaky a noční prádlo přináší nemoci.
- Děti narozené v tomto období v sobotu či neděli mají magické schopnosti.
- Vrátit všechno zapůjčené, jinak přijdou nemoci.
- Nestříhat si vlasy a nehty — přináší to neštěstí.

2. Symboly Vánoc

Přání se plní zevnitř, nikoli zvenčí.

— Dyer

2.1. Anděl

Každý člověk má svou hvězdu i svého anděla.

Andělé (okřídlené bytosti) existují tak dlouho jako lidé. Setkáme se s nimi ve všech vírách po celém světě. Mají nejrůznější podobu i úlohu. Jejich společným znakem jsou křídla. Někteří se domnívají, že slovo anděl má kořeny v nilském kříži starého Egypta, zvaný Ankh/Anch a El (světlo Boží). Anch je symbolem života (pozemského a věčného), narození, znovunarození, nesmrtelnosti. Jeho tvar vzdáleně připomíná lidské tělo. Egyptští bohové s ním bývali často zobrazováni. Egyptské okřídlené bytosti přinášely poselství v podobě božského světla, pomáhaly a chránily.

Anch, jako svůj kříž, používali první křesťané v Egyptě a počátečním Bohem Izraele byl El.

Dnes převládá názor, že slovo anděl pochází z řečtiny a znamená posel (angelos). Andělé jsou nadpřirozené bytosti, jsou podřízené Bohu a slouží jako poslové mezi lidmi a Bohem. Lidem přinášejí poselství a zvěstování. Spojují „božskou“ a „světskou“ sféru.

Křesťanští andělé mají různý vzhled, vystupují jako ochránci, poslové, strážci, vykonávají trest (Adama a Evu z ráje vyhnal anděl s hořícím mečem) — slouží bohu. Bohu se však mohou i vzepřít, jak o tom hovoří Luciferův příběh padlého anděla.

Andělem je ten,
koho Bůh pošle do života nečekaně a nezaslouženě,
aby ti zažehl pár hvězd,
když všechno potemní.

— P. Bosmans

Bylo a je zvykem dávat na špici vánočního stromu figurku anděla jako průvodce vánočním časem a symbol těch, kdo ohlásili všem narození Ježíše. Různé třásně (tzv. andělské vlasy) se rozvěšovaly na vánoční stromek jako symbol přítomnosti andělů.

Dříve býval anděl troubící na roh zavěšován nad vánoční stůl, aby přivedl do rodného domu k vánoční večeři zbloudilou duši a zažehl mír mezi zneprátelenými příbuznými.

Každý jsme anděl jen s jedním křídlem.
Abychom vzlétli, musíme se obejmout.

— Luciano de Crescenzo

2.2. Barva

V posledních desetiletích je základní barvou spojovanou s Vánocemi barva bílá (nevinnost) a zlatá (symbol trvanlivosti). Zlato dostal narozený Ježíšek jako jeden z darů od Tří králů, kteří se mu přišli poklonit. Zlato bylo odkazem na královskou důstojnost — dle proroctví byl Ježíš novým králem.

Mezi oblíbené vánoční barvy tradičně patří zejména červená, zelená, stříbrná, fialová.

2.3. Betlém

Je to místo, kde přišel na svět Ježíš. Tradice stavění betlémů je starší než zdobení stromečku. Centrem betlému byly jesličky s dětátkem (Ježíškem), Panna Marie, svatý Josef, vůl, a osel. Kolem byli pastýři, ovečky, Tři králové a další postavy ze života. Betlémy byly tvořeny z různých materiálů a mnohdy se v rodině dědily z pokolení na pokolení. Později se ujal i název „jesličky“ (jesličky jsou předmětem pro zakládání sena ve chlévě). Takže betlém/jesličky jsou zobrazením tradiční vánoční scény narození Ježíše Krista. Připomínají, že nejvýznamnější člověk, král lidí, se narodil jako nejchudší ve chlévě a byl uložen do sena. Tedy, nezáleží, kde se narodíme, protože to neovlivníme, ale kým se staneme — to je už naše rozhodnutí.

2.4. Cesmína (Ilex)

Cesmína je zelená rostlina, jejíž větvička spolu s několika červenými kuličkami patří mezi symboly Vánoc. Symbolizuje věčný život, přináší štěstí po celý následující rok a chrání před zlými silami. Je symbolem štěstí a spokojenosti. V magii je ceněná. Chrání před blesky a před zlými duchy. Když se větvička cesmíny hodí na divoké zvíře, ulehne na zem a nechá vás na pokoji. Jejím odvarem se kropí novorozeňátka, aby byla chráněna před zlými silami. Štěstí přináší zejména mužům, protože má mužskou polaritu (pro ženy je to břechtan).

Cesmínu uctívali už Keltové a starověcí Římané. Věřili, že větvička cesmíny chrání před zlými duchy, před čarodějnou mocí. Proto se z ní vysazovaly živé ploty a ze dřeva se zhotovovaly prahy domů. Podle keltské pověsti přinesla lidem oheň červenka v podobě zapálené cesmínové snítky. Přitom si popálila náprsenku, kterou má od té doby červenou.

Staří Řekové věřili, že cesmína umí zmrazit vodu. Zelený rytíř, který se zjevil jako neočekávaný vánoční host na dvoře krále Artuše, držel v jedné ruce větvičku cesmíny. Modrá čarodějka ze skotské Vysočiny položila svou čarovnou hůl pod keř cesmíny, a proto pod ní nikdy nevyroste tráva.

Podle křesťanské legendy byly kříž i trnová koruna z cesmíny. Bůh ji za její přečiny proměnil v trnitou křovinu s plody v barvě krve. Proto pichlavé listy symbolizují Kristovu trnovou korunu a červené bobule krev, kterou prolil při ukřižování. Od dob ukřižování se cesmína spojuje s duchem odsouzeného člověka.

2.5. Cukroví

Zvyk péci vánoční cukroví můžeme datovat ke konci 19. století. Podle něj by na stole mělo být sedm nebo třináct druhů vánočního cukroví. U chudších lidí tvořily vánoční cukroví i obvyklejší druhy pečiva, jako vdolky, koláče, buchtičky, záviny a samozřejmě perník. Nejvýznamnější vánoční pečivo je vánočka. Každá rodina má svoji tradovanou sestavu vánočního cukroví. Nejčastěji se v nich vyskytují vanilkové rohlíčky, linecké, pracny.

Cukroví, zejména perníčky, se používalo také na zdobení vánočního stromku.

Sladkosti byly a jsou symbolem sladkého života.

2.6. Česnek

Česnek měl v čase adventu velký význam. Věřilo se, že zahání ďábla. Proto se česnekem natíraly zámky a závory na dveřích domu, chlévu. Věřilo se, že česnek zabrání tomu, aby zvířata přestala dojit. Maminky dělali česnekem kříž na čelo dětem, aby byly zdravé po celý rok. A hlavně se hojně konzumoval.

Česnek patří k plodinám, které byly lidmi užívány už v dávných dobách a byl vnímán jako rostlina s velkou magickou silou. Téměř ve všech kulturách byl ochranou proti nečistým silám. V Egyptě věřili, že má schopnost chránit před hady, bylo mu zasvěceno božstvo. V Řecku jej pojídaly ženy zasvěcené do mystérií, aby podpořily svou pohlavní zdrženlivost. + Ve staré Číně byl česnek rostlinou, která nosí štěstí, protože odpuzuje všechny jedy. Může symbolizovat bohaté potomstvo.

2.7. Čočka

Čočka je symbolem bohaté úrody, dostatku peněz po celý rok. Proto na stole nesměl chybět pokrm z čočky, nebo alespoň čočka v misce.

2.8. Dárky

Při oslavě slunovratu bylo zvykem dávat dárky jako úlitbu bohům a silám, aby byly člověku příznivě nakloněny.

Nadělování dárků o Vánocích má svůj původ v legendě o narození Ježíška. Lidé mu nosili vše, co měli, aby pomohli Svaté rodině. Smyslem vánočního obdarování má tedy být nejen radost z toho, že dárky dostáváme, ale hlavně z toho, že je darujeme.

Každý věnovaný dar,
i ten nejmenší,
je ve skutečnosti obrovský,
je-li darovaný s láskou.

— Pindaros

V našich zemích se traduje, že dárky (někde i vánoční stromek) nosí dětem Ježíšek (a jeho andělští pomocníci) — tradičně poté, co se na obloze objeví první hvězda. Vánoční dárky umísťuje pod vánočním stromečkem, aniž by ho někdo spatřil. Zvoněním na zvonek ohlašuje svou nadílku. Říká se, že u nás nosí dárek Ježíšek proto, že on sám byl darem nejen matce a pěstounovi, ale přišel na svět jako dar lidstvu. Přichází s poselstvím vzájemné lásky mezi lidmi, což je skutečným Ježíškovým vánočním dárkem pro lidi. Každý vánoční dárek je tedy symbolicky od Ježíška. Protože jde o projev lásky, úcty a snahy připravit blízkým krásné překvapení. Proto našťestí náš Ježíšek zůstává skryt a nepoznán, a je tedy komerčně neatraktivní.

Ježíšek přináší vánoční nadílku také v jižním Německu, Rakousku, Maďarsku a na Slovensku. V jiných zemích to jsou jiné vánoční bytosti. Např. v USA je to Santa Claus, který naděluje dárky do punčochy. Přijíždí ze severního pólu na saních tažených soby. Je to starý muž s bílým plnovousem oblečený v červeném. Je to komerční postava.

Nadílky bývají v různých zemích v různém čase. Např. na staré Rusi vozívala dárky na saních bíle oděná dívka Koljada v doprovodu koledníků. Její nástupkyní se stala Sněhuročka. Má modrý plášť lemovaný bílou kožešinou. K ní se přidal Děda Mráz z Čukotky. Dárky rozdávají na Nový rok.

2.9. Dekorace

Vánoční dekorace v současnosti tvoří významnou část obchodního sortimentu, který se na pultech objevuje už v měsíci říjnu. Reklama nám víceméně úspěšně podsouvá, že nám pomohou vytvořit tu správnou „vánoční atmosféru“. Obchody nám nabízejí nepřehledné množství samolepek, pohyblivých svítících a hrajících vánočních scén, rozmanitých sněhových vloček, sněžítek, umělého sněhu, jídelních souprav, ubrusů, ložního povlečení, oblečení apod. s vánoční tematikou. Abychom si mohli vyzdobit své příbytky, kanceláře, zahrady apod., a to vše za doprovodu koled a populárních vánočních hudebních děl. Filmová a televizní tvorba i reklama nás ukazují, jak takový byt, dům, zahrada, veřejné prostory aj. mají být „správně“ vánočně vyzdobené — protože bez těchto dekorací „Vánoce nemohou být opravdově vánoční“.

Výkladní skříně a nákupní prostory se staly novým druhem prostředí pro výstavu tvůrčích nápadů aranžérů — komerčního umění. O Vánocích probíhá mezi velkými obchodními domy/nákupními centry skrytá, o to urputnější, soutěž ve vánoční výzdobě. V těchto soutěžích nezaostávají ani města/obce při výzdobě svých centrálních náměstí. Vše s jasným cílem — co nejvíce prodat, upozornit na sebe. Běžnou se stala vánoční turistika. Samozřejmě, že probíhají také soutěže ve vnější výzdobě rodinných domů.

Internet je v této souvislosti největším sdíleným reklamním médiem. Je totiž současně masovým i osobním. V tom spočívá jeho úžasná síla, kouzlo i prokletí.

2.10. Hvězda

Hvězdy byly pokládány za mocné nebeské bytosti (síly), které ovlivňují osudy lidí. Věřilo se, že při narození člověka se na obloze objeví hvězda — jeho hvězda života, která ho provází po celý život (ochraňuje ho) a spolu s ním i umírá. Současní astrofyzikové říkají, že všichni pocházíme z hvězd (čili vesmír, hvězdy a vše živé je tvořeno stejným stavebním materiálem).

Víra v to, že když padá hvězda — přej si něco a to se ti splní, je velmi stará. Antický rodák z Alexandrie, matematik a astronom Ptolemaios tvrdil, že když padá hvězda, v tu chvíli bohové otevírají otvor mezi sférami lidského a božího světa. Dělalí to proto, aby mohli pozorovat dění na zemi. V takovou chvíli mohou z božího světa do lidského padat hvězdy a je možné si něco přát, protože božstvo se dívá směrem dolů a naslouchá.

Podle čínského chápání má každý člověk jednu konkrétní hvězdu a té obětuje na Nový rok. Hvězdy tudíž symbolicky představují národ. Padající hvězdy znamenají smrt slavných mužů. Vypráví se, že jeden muž přinesl z cesty hvězdu. Ta jednoho dne vletěla jeho ženě do úst a ona otěhotněla a porodila syna. Ukáže se, že syn je znovuzrození mužova dobrého přítele.

Hvězdy od pradávna zjevovaly člověku boží tajemství a podle astrologů v nich byly skryty lidské osudy. Na základě konstelace hvězd pak prováděli věštby, byla zakládána města, stavěly se chrámy, uzavírala se manželství apod. V antické mytologii byli někteří smrtelníci pro své zásluhy bohy proměněni v souhvězdí.

Hvězdná znamení údajně provázela narození slavných vládců. Objevení nové hvězdy na obloze bylo vždy pokládáno za předzvěst důležité události. Betlémská hvězda, jako vánoční a

křesťanský symbol, ukazovala cestu k narozenému Ježíškovi. Symbolizuje víru v nové, lepší časy.

S hvězdou je spojována bohatá mariánská symbolika („Hvězdo nejjasnější, z které vyšel Kristus Pán ...“). Mariino jméno bylo odvozováno z lat. „stella maris“. Svatozář s dvanácti hvězdami patří k atributům Panny Marie Immaculaty.

Součástí glorioly světce Jana Nepomuckého je pětice hvězd (pět písmen lat. slova „tacui“ - mlčel jsem).

Hvězda je symbolem naděje, výjimečnosti a věčného života. Odvrací zlé vlivy, pomáhá při uzdravení. Od pradávna ke hvězdám lidé vzhlíželi s úctou, respektem a nadějí. Pomocí nich se sledoval čas a využívali se k orientaci.

Na špici vánočního stromku se umísťovala a stále umísťuje hvězda — symbol víry v nové, lepší časy, anděl nebo ozdobná špice (symbolické směřování vánočního stromku k nebesům).

Vánoční hvězda (*Euphorbia pulcherrima*) — rostlina, která se k nám dostala z Mexika. Květinu měl v oblibě vládce Aztéků Montezuma I. Věřil, že ji zbarvila krev ze zlomeného srdce nešťastné bohyně. Nazývala se proto i hvězda lásky.

Váže se k ní legenda o chudé dívce, která přemýšlela, jaký dárek by dala Ježíškovi. Protože nic neměla, natrhala cestou větvičky a traviny a udělala z nich kytici. Když ji podávala Ježíškovi, kytice se proměnila v zářivé, červeně zbarvené vánoční hvězdy.

Tematicky blízko je legenda o chudém chlapci, který se trápil tím, že nemůže ničím přispět do štědrovečerní sbírky na dobročinné účely. Rozplakal se nad svou chudobou. Jeho slzy padaly do prachu cesty a najednou z nich vykvetly červené květy. Chlapec je donesl do kostela a položil před betlém. Od té doby se květina jmenuje „vánoční hvězda“ a připomíná, že Vánoce jsou svátky lásky.

Nazýváme ji nejen „hvězda lásky“, ale také „Kristova koruna“. Spojit tuto květinu s vánočními svátky se už ve středověku snažili františkáni. Nazývali ji betlémskou hvězdou kvůli jejímu tvaru. Rudou barvu jejich listů dávali do souvislosti s krví Ježíše Krista. Ovšem reklamu na její propojení s vánočními svátky realizovala až rodina Ecků v první polovině 20. století. Ti si založili v Los Angeles sad, kde se soustředili na pěstování pryšců. Jednou poslali tyto rostliny do televizních stanic jako dekoraci v předvánočním čase. A najednou každý chtěl mít doma vánoční hvězdu jako vánoční dekoraci.

Vánoční symbolika této květiny spočívá zejména v její červené barvě, která symbolizuje tradiční barvu Vánoc. Její vánoční symbolika je umocňována tím, že kvete během zimy a má tvar hvězdy.

2.11. Hůl/hůlka

Mikulášova berla není jen připomínkou biskupské berle (znak pastýřské moci biskupa), ale i kouzelné hůlky. V dřívějších dobách vládla vánočnímu času březová hůl, kterou se šlehali jak lidé, tak i ovocné stromy, aby měli dlouhý život, těšili se dobrému zdraví a plodnosti. Staří Římané si v lednu vyměňovali větvičky z posvátného vavřínu jako symbol začátku nového roku. Dárce tím obdarovanému přál rok plný světla, tepla, zdraví, bohatství a dobrého jídla.

Dnes bývají větvičky (metlička, proutí) ozdobené červenými mašličkami součástí dárku od sv. Mikuláše, že „on ví, jak se věci mají“. Někteří je dávají do vázy na štědrovečerní stůl.

Cukrové hůlky (candy cane) se poprvé objevily v Evropě koncem 17. století (v USA počátkem 19. století). Červenobíle pruhovaná cukrátko svým tvarem mají připomínat hůlky pastýřů, kteří navštívili malého Ježíška. Bílá barva reprezentuje nevinnost, červená Ježíšovu oběť.

2.12. Jablko

Neodmyslitelnou součástí štědrovečerního stolu se stalo jablko. Na Vánoce nesměla jablka chybět na stole, aby zlí duchové nemohli škodit. Hlava rodiny rozkrájela jablíčko na tolik částí, kolik lidí sedělo u stolu. Každý dostal jednu část a snědl ji. Když pak někdo odešel do ciziny, měl si připomínat, s kým jedl u štědrovečerního stolu jablko a nezapomenout se vrátit domů, kde ho mají rádi.

Na Nový rok měl každý ochutnat alespoň kousek jablíčka, aby si v příštím roce podržel svěžest a zdraví.

V jablku je ukryt z jader vytvořený pentagram — symbol ochrany, věčného života, nesmrtelnosti. Proto v říši bohů vždy roste jabloň, která plodí ovoce mládí. Důležitý symbolický význam jablíček se promítl i do pohádek — zlatá jablíčka, jablíčka věčného mládí.

Také se pomocí jablíčka věštilo zdraví v příštím roce — jablíčko se rozkrojilo na polovinu, a když se objevila zdravá hvězdička z jader, znamenalo to zdraví, když byl z jader kříž nebo hvězda byla poškozena — bylo to zlé znamení.

Jabloňové sady byly pro hospodáře důležité. V nejstarším stromě v sadu sídlil jabloňový muž, který dohlížel na sedlákův majetek. V každém sadu žil jen jeden. Na Vánoce bylo zvykem lít ke kořenům stromů trochu jablečného moštu.

Jeden lidový příběh z Anglie hovoří o *chudém hospodáři, který na Vánoce těsně před půlnocí ve svém sadu nabízí stromům poslední hrnek moštu, co má. Najednou se mu zjevil jabloňový muž s tváří vrásčitou jako poslední přemrzlé jablko, které se vždy nechávalo na větvi pro víly. Pobídl mladíka, aby zaryl míč pod kořen — byla tam truhlička plná zlatáků.*

2.13. Jalovec

Jalovec byl vždy považován za strom s magickými účinky. Jeho zdravotní účinky byly také známé. Přítomnost větvičky jalovce v kapse ochrání před nemocemi. Prut z něho se používal jako zbraň proti zlým duchům. Věřilo se, že zničit jalovcový keř, přináší neštěstí. Kouzelníci se uměli stát neviditelnými tak, že se proměnili v jalovcové keře. Jen psi poznají, zda je to skutečný keř nebo proměněný kouzelník. Po proměněném kouzelníkovi vždy chňapne.

Staří Germáni používali vykuřování jalovcovým dřevem jako součást pohřebního rituálu. Rituálně se jalovcovými větvemi zametá obřadní místo. Jalovec se páčil zejména o Vánocích, k očistě ovzduší v domě. Voňavý kouř vyháněl škůdce (blechy a krysy) i nadpřirozené bytosti (čarodějnice, strašidla, rarachy).

2.14. Ježíšek

Přezdívka Santa Clause je „Kris Kringle“ a to je zkomolenina německého Christkindl, což je zdobně slova Christkind — tedy Ježíšek. V některých částech Evropy nosí dárky Ježíšek a také strojí vánoční stromek. Např. v Norimberku ho představuje dívka se zlatou korunou na hlavě, s dlouhými blondatými kudrnatými vlasy, oblečená do zlatého šatu. Staří mistři jej zpodobňovali na svých malbách převážně jako blondaté miminko v jesličkách.

V České republice ho nikdo nikdy neviděl. Za zavřenými dveřmi položí dárky pod stromeček (někde ho i nastrojí), pak zazvoní na zvonek. Děti vědí, že Ježíšek už přinesl svou nadílku a mohou si tudíž přijít pro dárky.

I u nás byl pokus vytvořit v podstatě komerční podobu Ježíška jako blondatého chlapce s čepicí s bambulí, červenou šálou, v dlouhém hábitu přepásaném červeným opaskem. Neujal se. Ono totiž platí, že když se tajemné/kouzelné bytosti dá podoba, tajemství i kouzlo mizí a místo toho nastupuje obchod. Proto v některých vírácích je zakázáno znázorňovat bohy, zejména přisuzovat jim lidskou podobu.

2.15. Jmelí

Jmelí bylo kdysi součástí pohanských obřadů. Je mu přisuzována magická moc a provází ho mnohé pověry. Bylo symbolem života i ochranným talismanem.

Severská mytologie obsahuje příběh o jmelí. Ódinův syn Balder byl krásný, mírumilovný, laskavý a byl všemi oblíbený. Jednou se mu opakovaně zdál sen, že bude zabit. Ódin se vybral do země mrtvých, Helu, aby zjistil více. Dozvěděl se, že jeho syn bude zabit. Jeho matka Frigg se vydala do

světa a všechno živé i neživé poprosila o slib, že jejímu synovi Balderovi neublíží.

Bohové si našli novou hru — Balder stál uprostřed síně a oni po něm házeli zbraněmi a dalšími věcmi. Nic ho ale nezranilo. Balderův nevlastní bratr Loki vzal na sebe vzhled stařeny a šel se zeptat Frigg, zda ji opravdu všichni slíbili, že Balderovi neublíží. Ona mu řekla, že opravdu všichni, až na malý keřík jmelí. Toho ani nepoprosila, protože byl tak malý a slabý. Loki ihned utrhl větvíčku jmelí a dal ji do ruky slepému Hoderovi, aby taky házel. A ten po Balderovi hodil větvíčku jmelí a zabil ho.

Frigg zjistila, že lze Baldera vrátit mezi živé, pokud všichni budou jeho smrt oplakávat a budou za ním truchlit. Frigg se opět vydala na cestu po světě. Všichni, které navštívila, truchlili za Balderem, až narazila na jednu obryni, která ji řekla, že za ním nebude truchlit. Byl to Loki, který na sebe vzal podobu obryně. A tak Balder musel zůstat v zemi mrtvých.

Jmelí roste vysoko na stromech, zůstává stále zelené. Dozrává v zimě, kdy nedozrává téměř nic a jeho plody vypadají jako perly. Po utrnutí časem zežloutne a připomíná tak slunce a jeho životodárnou sílu. Jmelí by se mělo trhat levou rukou, aby byla zachována jeho magická moc.

Stará romská tradice říká, že jmelí je jako člověk — dobré nebo špatné. Nejlepší je jmelí z dubu. Měli by ho sbírat muži. Žena je totiž propojena s lunou a jmelí je pod vlivem měsíce. Při styku se ženou proto ztrácí část svých léčivých vlastností.

Jmelí, zavěšené nad vstupní dveře, ochraňuje před zlými duchy a čarodějnicemi. Zavěšené v domě, přináší dovnitř štěstí a lásku. Jmelí zavěšené nad štedrovečerní tabuli přinese štěstí a požehnání a každému stolovníkovi splní jedno přání, pokud ho zašeptá do první zapálené svíčky na vánočním stromečku. V Anglii se od této svíčky zapaluje staré, loňské jmelí, aby se uzavřel magický kruh a do života mohlo vstoupit štěstí nové. Tak se stává symbolem štěstí v novém roce. Proto byste si jmelí měli ponechat do dalšího roku, kdy dostanete darem nové.

Jmelí je symbolem ochrany a štěstí. Ochraňuje proti čarodějnicím a zlým duchům, proti ohni. Čím více má bobulek, tím více štěstí přináší svému majiteli. Jeho kouzelná moc se zvyšuje, pokud je jmelí darováno.

Podle starých Keltů jmelí přináší plodnost — zde je kořen zvyku líbat se pod zavěšeným jmelím. Podle Vikingů ten, kdo prošel pod jmelím, byl políben a tedy požehnán bohyň

plodností Freyou. Lidé věřili, že jmelí má moc vyvolat a udržet vztah muže a ženy pohromadě díky svým lepivým kuličkám. Toto kouzlo působí jen tehdy, když se políbí pod jmelím na Štědrý den.

Křesťané tradují, že *jmelí rostlo kdysi jako ohromný strom, z jehož větví Josef upletl kolébku pro malého Krista. Po třiceti letech strom porazili Římané a vytvořili z něj kříž, na kterém byl Ježíš ukřižován. Strom jmelí pak hanbou seschl do malých keříků a stejně, jako jsou věřící živi z Kristova těla, tak je i jmelí živeno jinými stromy.*

Jmelí se v Čechách obvykle zavěšuje nad dveře nebo nad jídelní stůl, dává se ale i do vázy. Spolu s ním se v domě usídli také štěstí, odvaha, přináší ochranu před nemocemi ale jen tehdy, pokud je dáno darem. Štěstí se totiž nedá koupit.

Zelené jmelí přináší štěstí, zlaté bohatství (ale ne jmelí umělé). Suché jmelí přinesené domů přitáhne negativní zprávy.

Jmelí nošené zavěšené na krku ochrání před nepřízní osudu a špatnými energiemi.

Pokud se zdá o jmelí, potká snícího v životě velká láska, nebo se v rodině někdo ožení/vdá. Když jmelí ve snu snící zavěšuje, může očekávat šťastnou událost. Pokud ho kupuje, může očekávat špatné zprávy.

2.16. Koleda

Slovo koleda pochází z latinského „calendae“. Slavnost kalend se ve středověku konala téměř po celé Evropě na počátku nového roku veselými průvody. Další vysvětlení— slovo „calendae“ v překladu znamená „první den v měsíci“. Vždy prvního dne v měsíci totiž křesťanští kněží chodili po domácnostech a směňovali křest či požehnání za dary.

Z kalendy poté vznikla kolenda a z té slovo koleda.

Koleda je píseň, ale i dar. V koledách se vzpomíná na narození Ježíška, ale také se v nich vyslovují přání všeho dobrého v nastávajícím roce. Koledovat se chodilo na druhý svátek vánoční— na Štěpána (26. prosince).

2.17. Med

Med nesměl na štědrovečerním stole chybět. Byl symbolem snahy, pracovitosti, usilování, hojnosti, zdraví a lásky. Med pochází od včel, a ty přilétly na zem z ráje. Medem maminky dělali dětem na čele kříž na Štědrý den proto, aby byly krásné a zdravé.

S medem se spojovala sladkost, zdraví a nápoj nesmrtnosti.

2.18. Oplatky

Oplatek je symbol smíření, lásky, přátelství, míru a hlavně odpuštění. Dnes i symbolem zdraví a hojnosti.

U Slovanů kulaté oplatky s medem, ale také s česnekem, nesměly na štědrovečerním stole chybět. Dříve je po vesnicích roznášeli kněží. Věřilo se, že posvěcené mají magický účinek a proto se s nimi zacházelo obřadně a s úctou. Na konec štědrovečerní večeře nastával rituál dělení vánočních oplatek (podobných hostiím). Potřely se lehce medem a každý člen rodiny dostal jednu oplatku. Potom nastalo dělení od nejstaršího k nejmladšímu. Každý každému podal oplatku a ten si kousek ukousl. Tento zvyk symbolizoval sounáležitost, že se každý s každým rozdělí i o poslední kousíček. Nejdůležitější moment štědrovečerní hostiny v Polsku je lámání posvěcené oplatky a vzájemná přání.

2.19. Ořechy

Na vánočním stole nesměly chybět ořechy a jablka. Každý, kdo seděl za stolem, si vybral ořech, rozlouskl ho, a když jádro bylo zdravé, i on měl být zdravý po celý rok.

Strom ořešák královský, původem ze Střední Asie, dorůstá až 20m výšky. Přívlastek „vlašský“ dostal od italských Vlachů, kteří patřili k jeho úspěšným pěstitelům. Vlašský ořech byl od starověku

považován za symbol plodnosti a podle keltských legend i za symbol moudrosti. Naši předkové ho považovali za věštický strom, pod kterým se nedoporučovalo usnout.

2.20. Papír (dárkový vánoční balicí papír)

Papír, ve kterém je něco zabaleno, symbolizuje dočasně ukryté tajemství, překvapení.

Milujeme rozechvělé očekávání odkrýt tajemství toho, co se skrývá v balíčku. Naše fantazie pracuje. Čas před rozbalováním a čas rozbalování dárků asi patří mezi ty nejprožívanější (děťmi určitě). Když je dárek zabalený v nádherném balicím papíru, naše očekávání je vyšší. Americká firma Hallmark v roce 1917 přišla na trh s barevným papírem zdobeným motivem cesmíny (větvičky s výrazně zelenými lístky a červenými bobulkami) a tím změnila balení nejen vánočních dárků.

To, jak je dárek zabalený, vypovídá o tom, jaký má vztah dárce k obdarovávanému.

2.21. Perníčky

Název perník je odvozenina od slova pepřík—to bylo pečivo připravované z mouky, medu a pepře. Lidé věřili, že pepř je zázračné koření, které podporuje zdraví a sexuální apetit. Proto museli mniši dávat do těsta jiné koření.

Místně se také nazýval peruník—přidával se do něj med posvátných včel. Pravděpodobně měl vztah ke staroslovanskému bohu hromu Perunovi. Perník totiž býval původně obřadním pečivem a jako takový se používal k magii. Proto symboly, kterými se zdobil, měly napomoci ke splnění přání, žádosti.

Perníčky jsou součástí naší národní tradice. V mnoha rodinách se recept na perník dědí z generace na generaci. U nás se nejčastěji peče na Vánoce, nejen protože výborně chutná, provoní byt a je všestrannou dekorací (na vánoční stromek, stůl, okno, balíčky, samotný dárek atd.), ale také proto, že v hloubi duše cítíme, že je spojen s tím, co nás přesahuje. Na pečení perníčků a zejména na zdobení se často podílejí i děti. Je to pro ně voňavě krásný zážitek a zůstává jim v životě jako krásná a voňavá vzpomínka na Vánoce v dětství.

Typickým vánočním perníkovým výtvozem je perníková chaloupka. Je zasněžená, se střechy visí rampouchy. Je to dům čarodějnice. Máme ji spojenou s pohádkou O perníkové chaloupce. Její obsah ale ukazuje na dávnější kořeny spojené s obětí, které vždy končilo hodováním. Oběť musela být

zdravá a vykrmená. Jinak nebyla přijata. A takovéto oběti byli součástí pohanských svátků slunovratu v hluboké minulosti.

Perníky se pekly nejen o Vánocích, ale i při jiných slavnostních příležitostech. Na žádné pouti nesměly chybět. Velmi důležitou stránkou byl jejich tvar. Perníkové srdce darovával mládenec svému děvčeti, husarem pak bývali obdarovávání chlapci a perníkovou panenkou děvčátka.

Zdobení perníků mělo také svou symboliku. Růže znamenala vroucí cit, jablň symbolizovala plodnost (proto takto zdobeným perníčkem byl často obdarován mladý manželský pár), košík symbolizoval ženu, tulipán/jelen/sekera muže, holoubci/hrdličky byli vyznáním lásky a symbolem svatby, věneček symbolem panny, ale také ochrany pro svůj kulovitý tvar, větvičky symbolem síly, zdraví, růstu, štěstí a plodnosti, ryba byla symbolem křesťanství, srdce symbolem lásky, miminko — rodinné štěstí, andělíček/beránek — boží ochrana, koníček — zdraví. Kominík, dráteník, vandrovník byly původně symbolem nemanželského dítěte. Kominík se později vyprofiloval v jednoznačný symbol štěstí. Podkova, prasátko symbolizovali štěstí. Hvězdy, svíčky, stromek, andělé, vločka, perníková chaloupka nesou v současnosti symboliku vánoční.

Květiny symbolizují příchod jara, a proto jsou nejvíce používány na Velikonoce.

2.22. Pohár s vodou

Voda je symbolem života (pozn. v pohádkách bývá voda života jako zdroj obnovy života, uzdravení, zmrtvýchvstání). Proto na štědrovečerním stole nesměla čistá voda chybět. Jestliže po večeři vody ubylo, mělo být v novém roce sucho, pokud vody přibylo, měl být rok mokrá. Na stole byla i svěcená voda na pokropení a tím posvěcení jídel.

Voda je živlem, který se neustále proměňuje. Proto se také říká, že „nevstoupíš dvakrát do stejné řeky“ - to, co se stalo, se nedá vrátit.

2.23. Prasátko (zlaté prasátko)

Prase v předkřesťanských dobách symbolizovalo slunce. A Vánoce připadají právě na dobu, kdy se noci začínají zkracovat a den opět přebírá svou vládu nad nocí.

Zlato štětinatý kanec byl symbolické zvíře severského boha plodnosti Freye. Vánoční vepřové bylo posvátné jídlo. Římský bůh zemědělství byl Saturn (naučil lidi obdělávat půdu). Jezdil na voze taženém kancem se zlatými štětinami, které symbolizovaly sluneční paprsky. Na počest tohoto boha byla o zimním slunovratu obětována prasata a slavili se tzv. „saturnálie“ - oslava slunovratu, tedy příslib zrození Slunce a tím i nového života. Slované oslavovali v období vánoc zimní slunovrat — porážela se prasata jako symbol slunce, jehož návrat se očekával. Prosinec je stále dobou domácích zabíjaček.

Jedna z pověstí týkající se hradu Šternberk vypráví, že se mezi lovci tradovalo, že v blízkých lesích byl vídán zlatý kanec. Na svém těle měl dvě štětiny z pravého zlata. Jednou ho potkal i hradní pán Albrecht. Kanec se řítíl přímo na něho, zastavil se před ním a oslovil ho lidským hlasem. Nabídl mu, že si může vytrhnout jednu ze dvou jeho zlatých štětín. Je kouzelná a přinese mu mnoho dobrého pro jeho duši. Varoval ho, aby ale nikdy nezatoužil po druhé zlaté štětíně, protože ta přináší jen světskou pomíjivost. Kanec odběhl a na zemi ležela zlatá štětinka, kterou Albrecht sebral.

Večer Albrecht vytáhl ve své komnatě zlatou štetinu. Najednou se komnata rozzářila jasným světlem a zjevila se krásná panna se zlatou čelenkou ve vlasech. Dlouho si spolu povídali. Ona jej učila moudrosti, předvídavosti, poznání sebe samého i okolního světa. Od tohoto večera se spolu setkávali každý následující večer. Život hradního pána se změnil. Přestal holdovat zábavám a na svůj hrad volal mudrce a vzdělance. Tak uplynulo několik let. Tu se začal v jeho srdci ozývat temný hlas pokušení. A Albrecht si začal všimnout, že jeho pokladnice jsou prázdné, on nosí vetší šat a jeho jídlo je prosté.

A jednoho dne se rozhodl a vrátil se na místo, kde potkal kance se dvěma zlatými štetinami. Už na něj čekal a dovolil mu, aby si vzal i druhou zlatou štetinu. V tu chvíli se dívka se zlatou čelenkou proměnila v bílý obláček a ten opustil hrad. V následujících dnech Albrecht shromažďoval bohatství, jeho srdce zhrublo a city otupěly.

Ve středověku lidé věřili, že matka, která zabije své děti, se vrátí v podobě svině a její děti, kterým se nedostalo rozhřešení, za ní půjdou jako pruhovaná selátka.

Zlaté prasátko je záhadná vánoční bytost. Tajemným prasátkem má být snad hvězda, která se objeví na obloze jako první na Štědrý večer. Zlaté prasátko spojujeme s dodržováním půstu. Dětem je slibováno, že když se na Štědrý den postí, večer uvidí zlaté prasátko. Jak vypadalo zlaté prasátko, se v jednotlivých krajích dosti různí. Někde je za zlaté prasátko považována hvězda, která se objeví na obloze jako první na Štědrý večer. Jinde rodiče ukazovali dětem jen štetinky, když nad plamen svíčky před počátkem večere přiložili cedník a děti na stropě spatřily na vlastní oči „zlaté prasátko“. Děti si čas to pouštějí „zlaté prasátko“ na stěnu pomocí zrcátka — odraz slunce zrcátkem je pak to „zlaté prasátko“.

Prasátko je symbolem štěstí, hojnosti, blahobytu, plodnosti, ochraňuje majetek a pomáhá v obchodních záležitostech - proto se stala figurka prasátka symbolickým dárkem a symbolem (spolu se čtyřlístkem, kominíkem a zlatou podkovou) Nového roku. Tím i dárkem „mluvícím“ (jeho symbolika je všeobecně známá). Dosud se udržuje zvyk jíst o novoročním obědu vepřové s cílem zajistit si tak úspěšný a blahobytný rok.

2.24. Ryba

Narození Ježíše se datuje do období, kdy právě končil Věk Ryb, proto je tento symbol spojován s Ježíšem. Jako symbol Ježíše Krista se ryba stala symbolem celého křesťanství.

V našich zemích je od 19. století ryba součástí štědrovečerní hostiny (je považována za postní jídlo). Ve většině jiných křesťanských zemí není ryba typickým vánočním pokrmem. Stala se symbolem českých Vánoc. I když dnes bývá někdy nahrazována vepřovým/kuřecím řízkem. Doporučuje se uschovat si pár šupinek ze štědrovečerní ryby do peněženky, aby se nás držely v příštím roce peníze. Je zvykem při štědrovečerní večeři klást rybí šupinku pod každý talíř a to pro štěstí. Spíše nešťastným novodobým zvykem se u nás stalo pouštění vánočních kaprů zpět do vody. Ti kapři to v podstatě nepřežijí.

Symbolika ryby je velmi stará (už pohané spojovali Velkou Matku Zemi s rybou) a široká - je symbolem zdraví, bdělosti, soustředění, plodnosti, křtu, bohatství, hojnosti, svobody, sexuální radosti, osobního rozvoje a osobního štěstí, kreativity, věčného života, štěstí.

Po celém Středomoří mystická náboženství používají rybu, víno a chléb jako posvátné jídlo.

Samotný symbol požívání ryby v pátek a spojování symbolu s božstvem bylo křesťanstvím přejato z pohanských zdrojů.

V Číně je Velká Matka Kwan-yiun často zpodobována ve tvaru ryby. V Číně je ryba symbolem hojnosti. Jedla se na nový rok, aby vládl „rok co rok nadbytek“. Ryba a voda znamená pohlavní styk. Proto je také rybářské manželství symbolem harmonie, společných sexuálních radostí a možností vlastního rozvoje — je oblíbeným symbolickým svatebním darem. O šťastném manželském páru se říká, že „si užívají radosti ryb a vody“. Ve staré Číně mělo slovo ryba vedlejší význam — penis. Věřilo se, že utonulí lidé se promění v ryby, a tito rybí démoni na sebe někdy berou lidskou podobu a ožení se s krásnou dívkou. Musí se ale denně koupat.

Podle Feng-shui (čínské učení zabývající se vztahem člověka a jeho životního prostoru) je ryba symbolem hojnosti, plodnosti, aktivity, radosti ze života. Její vyobrazení přináší do domova svobodu a volnost pohybu, pomáhá udržovat rodinnou harmonii a soulad. Přináší štěstí i v profesním životě.

V japonském šintoismu je bůh Ebisu patronem rybářů a obchodníků. V jedné ruce drží rybářský prut, ve druhé rybu. Tento bůh představuje štěstí, jehož zdrojem je pracovní úspěch a přírodní bohatství. Důležité budovy byly v Japonsku v 16. století vybaveny ochranným rybím monstrem, které mělo budovu ochránit před ohněm. Ryba (zejména kapr) je zde považována za symbol síly a vytrvalosti při překonávání proudu řeky a peřejí (v Evropě je tato vlastnost spojována s lososem). Na japonský den dětí (5. květen) vyvěšují rodiny, kde mají chlapce, na bambusové stožáry rukávcové praporce ve tvaru kaprů.

Mezi osmi šťastnými symboly buddhismu najdeme dvě zlaté ryby. Ryba je znamením bohatství a dvě ryby označují plodnost. Ryba může také symbolizovat svobodu, odpoutanost od pozemských a lidských závazků. Zlatá ryba v buddhistickém pojetí symbolizuje osvobození od strastí žití ve stavu beze strachu, bez nebezpečí pádu do oceánu utrpení a v širším významu vysvobození z kola života/životů. Ryby mohou plavat kterýmkoliv směrem, a proto jsou považovány za symbol osobního štěstí. Ryby se rychle množí, a proto představují jak osobní plodnost, tak všeobecnou hojnost. Dvě zlaté ryby představují hojnost dobrých věcí. V páru ryby znázorňují stav manželské blaženosti a jejich zlatá barva zdůrazňuje šťastnou a štědrú povahu.

V hinduismu je ryba prvním z deseti avatarů (vtělení) boha Višnu. Každé jeho vtělení přichází zachránit svět.

V Indii se objevuje v podobě ryby chaldejský Oannes, kterého někteří považují za předobraz Krista.

Důležitou roli hrála symbolika ryb i v kultuře starých Babyloňanů, kteří jako první rozdělili roční pouť Slunce zvěrokruhem mezi dvanáct souhvězdí. Ryby jsou dvanácté znamení zvěrokruhu spojené se souhvězdím Ryby (lat. Pisces). (pozn. neexistuje první či poslední znamení, každé znamení odpovídá konci nějakého přírodního cyklu a uvolňuje místo dalšímu cyklu). Ryby jsou vodní znamení a tudíž proměnlivé. Proměnlivé znaky mají touhu po pohybu a jsou velmi neklidné. Neustále se snaží přizpůsobit měnícím se podmínkám. Lidé narození ve znamení ryb by měli být podle astrologů jemné povahy a duchovního zaměření. Ryby jsou citlivé a vnímavé bytosti, které rády pomáhají ostatním. Ve společnosti jsou přizpůsobivé a drží se raději v pozadí. Vlastní názor jim nechybí, ale nechávají si ho většinou pro sebe. V západní astrologii je Slunce v konstelaci Ryb zhruba od 20. února do 20. března, v okamžiku jarní rovnodennosti.

V antické mytologii (před příchodem křesťanství) byla ryba symbolem několika božstev, protože voda, sladká i mořská, hrála zde významnou roli. V antickém Řecku je s vodním živlem spojována

např. Afrodita, Amfitríta, Atargatis, Thetis. Afrodita Salacia byla uctívána v jí zasvěceném dni, v pátek, po jídání ryb a účasti na orgiích. Ve starém Římě byl pátek nazýván dnem Venuše, pohanské bohyně lásky. Jako ekvivalent řecké Afrodity, i Venuše byla v pátek slavena po jídání ryb. Ryba (řec. Ichthys) se vztahovala i na lidskou sexualitu a znázorňovala ženský klín nebo dělohu, byla symbolem plodnosti. V antice byly ryby přinášeny jako oběti bohům podsvětí a jako dary mrtvým.

V antické mytologii byla ryba též symbolem záchrany, což pramenilo z řecko/římské legendy o tom, jak se zachránili Afrodita/Venuše a její syn Erós/Kupido čili Amor před mnohohlavým obrem Tyfónem tím, že skočili do vody a stali se rybami.

Podle židovské tradice ryba není maso, protože byla vytažena z vody, byla zabita a nebylo zapotřebí košer porážky. Ryba je navíc studenokrevným tvorem. Rybí maso může být (oproti masům teplokrevných živočichů) vařena s mlékem. Ryba košer má mít šupiny. Ryba je pro židy - jako pro mnohé jiné kultury/víry na Blízkém Východě - symbolem štěstí a plodnosti. V Talmudu se uvádí, že ryba je imunní vůči ďáblu, protože je pod vodou. To činí z ryby účinný amulet. V starozákonní Knize Jonáš je prorok prchající před Hospodinem a svým údělem polknut velkou rybou a po třech dnech vyvržen na břeh.

Ryba se stala symbolem hojně používaným ranými křesťany. Symbol je také pod přezdívkou „Ježíšova ryba“ či „znamení ryby“. Užití Ichthys (řecky ryba) jako hlavního symbolu prvotních křesťanů může být vnímáno jako kryptogram. Ichthys (řecky psaná) je vnímána jako kryptogram a dá se tedy číst jako slovo složené z prvních písmen slovního spojení: *Ježíš Kristus, Boží syn, Spasitel*. Když byli křesťané v prvním století n. l. pronásledováni Římány, používali rybu k označování setkávání míst a k rozlišení spojenců od nepřátel. Když křesťan potkal na ulici cizince, nakreslil do hlíny jeden z oblouků ryby. Pokud cizinec dokreslil druhý, oba věřící věděli, že jsou jedné víry. Dnešní samolepky na náraznících aut a vizitky obchodníků se opírají o tuto tradici. Symbol se dnes stále používá, aby ukázal, že jeho nositel je praktikující křesťan. Jako logo jej používají i některé společnosti a univerzitní spolky.

Ryby jsou v evangeliích zmiňovány několikrát a je jim dáván symbolický význam. Někteří z Ježíšových učedníků (apoštolů) byli rybáři. Ježíš je pověřil se slovy: „Udělám z vás rybáře lidí.“ Apoštol Petr, považovaný za prvního papeže, se také stal patronem rybářů a obchodníků s rybami. Traduje se, že Ježíš tím, že znásobil několik krajíčků chleba a dvě ryby, mohl nasytiti celý dav. Ježíš přirovnává Boží rozhodnutí (kdo vystoupí do nebe a kdo propadne peklu) k rybářům třídícím svůj úlovek, ti si ponechávají dobré ryby a ty špatné vyhadzují pryč. V pozdějších stoletích křesťanská církev pojala za svou tradici po jídání ryby v páteční den (tato tradice se dnes v podstatě nedodržuje). Ryby byla z různých důvodů masem, které bylo povoleno jíst i o půstu. Symbol ryby byl v římském impériu tak významný, že ho křesťanské autority převzaly a zároveň provedly rozsáhlou revizi, aby odstranily ranější sexuální, žensko-genitální symbolické souvislosti. Křesťanství se inspirovalo částí rituálních oděvů kněží sumero-semitského boha Dáгона. Kněží rybí božstvo s tělem ryby byli oděni buď v rybí kůži, nebo aspoň nosili čepice ve tvaru rybí hlavy. Tato forma čepic je promítnuta do pokrývek hlav křesťanských hodnostářů, jako je biskupská mitra. Ryba je atributem několika katolických svatých např. Petra-apoštola (rybář lidí), Benno-biskup míšeňský (zázračné nalezení klíče od jeho katedrály v břiše ryby), Antonín Paduánský (pro nezáměr lidí se v Rimini se svým kázáním obrátil k moři a hned připlulo množství ryb, které ho se zájmem vyslechly), Jan Nepomucký (mlčel jako ryba, mezi které byl shozen do řeky).

Ryby mají v pohádkách své místo. Např. pomáhají najít ztracený předmět, a to tak, že ho vyloví ze

dna a v tlamě donesou hrdinovi na břeh (Zlatovláska), nebo jsou vyloveny a vyvrženy, a v jejich útrokách se najde ztracený předmět (Zlatý pták), nebo jsou záračným zdrojem porozumění zvířecí a ptačí řeči, dokonce pomohou královně k otěhotnění, tím, že upravenou konkrétní rybu sní, kosti ryby sežere královnina fena a ta také porodí štěňata a voda, ve které byla vařena a vylita, dá vyrůst kouzelným mečům pro budoucí prince (Tři bratři, Rybářovi synové), ryba může plnit jakékoli přání (O rybáři a zlaté rybce).

2.25. Sníh, sněhová vločka

Sníh je díky své zářivé bílé barvě a neposkvřené symbolem čistoty, očisty a nových začátků; sněhová vločka jedinečnosti, krásy a pomíjivosti. Pověra říká, že kdo chce být krásný, má se umýt v čerstvém sněhu ráno za úsvitu.

Zasněžená krajina s domky a stromy je malebná a vyvolává pocit klidu, míru a pokoje (dokonce i čerstvě zasněžená velká města). Ten je v souladu s vánočními svátky. Sníh tlumí zvuky a nutí nás zpomalit. Sníh jiskří, je ticho a my se cítíme jako v pohádce. Oheň v krbu umocňuje pocit rodinné pospolitosti, lásky a bezpečí. Proto vánoční pohádky i filmy se odehrávají v zasněženém prostředí. Pokud takové není, tak na konci, kdy vše v příběhu spěje ke šťastnému konci, určitě začne sněžit.

Pojem „bílé Vánoce“ jsou synonymum pro idylické Vánoce. U nás je toto spojení obzvláště silné. Toto do našich srdcí zasel malíř Josef Lada. Proto se u nás také říká, když je krásně nasněženo, „ladovská zima“ - idylická zima, plná sněhu, pohody, her, radosti.

Dnes v předpovědi počasí používáme jako univerzální symbol pro sněžení sněhovou vločku.

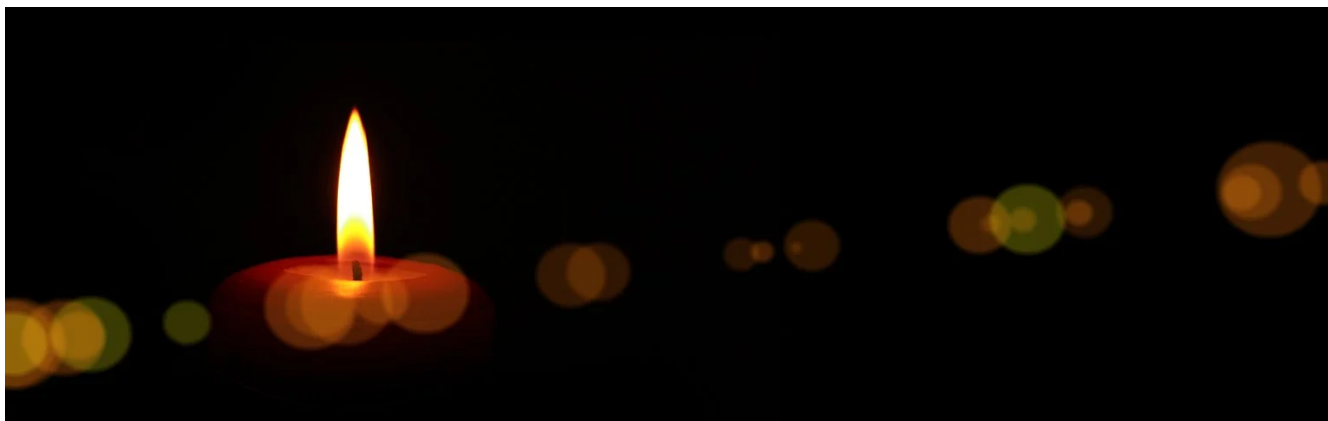
V posledních letech míváme Vánoce „na blátě“ - bez sněhu. Prosinec bývá na sníh velice skoupý. Zejména o Vánocích. Takže si tvoříme svou soukromou pohádkovou zimu pomocí umělých sněhových vloček, rampouchů a sněhu, kterými zdobíme stromky, okna, výkladní skříně. To nás přenáší alespoň na chvíli do „zimní pohádky“.

Zima, když je vše zamrzlé, znamená stagnaci, nemožnost změny, ohrožení. Runa Isa (runy - věštecké písmo starých Vikingů) znamená led. Pokud se objeví ve věštbě, znamená stagnaci, nehybnost a nemožnost změny, potřeba zastavit se a počkat s některými aktivitami. Ale také symbolizuje pevnost.

Sníh i led jsou vlastně voda ve změněné formě. Vodní živel v magické tradici symbolizuje city, pocity, emoce. Studený sníh a led — chladné emoce (rčení: Místo srdce má kus ledu.) Schopnost vody zmrznout a opět roztát symbolizuje proměnu a změnu, zejména v citové sféře.

Ve výkladu snů sníh znamená citové „odpojení“ od něčeho. Takové emoce nelze prožívat a tedy s nimi pracovat. Husté sněžení je znakem přemíry „chladných“ emocí, citového odpojení, a to může ztížit orientaci ve vlastním životě, nacházet cestu (viditelnost v hustém sněžení je nízká a klamná).

Sníh sice vše nepěkné přikryje (to nám umožní hrát si na to, že se přeci nic neděje a tak nás ukolébat do sladké nečinnosti). Ale sníh jednou roztaje a problémy se v celé nahotě odkryjí.

2.26. Svíčka/oheň

Plamínek světla ve tmě zaháněl temnotu, strach, zlé síly, protože přinášel světlo. Svíčky se zapalovaly při slavnostních příležitostech, rituálech, za mrtvé. Byla jim vždy připisována magická síla (červená svíčka symbolizuje energii, růžová lásku, bílá a černá ochranu, zelená finance a kariéru). Víra v magickou sílu svíček se promítá i do pohádek, kde např. světlo svíčky uspí netvory; je symbolem délky života člověka.

Staří Slované na Dohvězdný večer (dnes Štědrý večer) nikdy nezapálili svíčku dřív, dokud se na obloze neobjevila první hvězda. Bylo také zvykem obdarovávat se svíčkou jako symbolem nového světla.

Svíčka se stala symbolem světla a věčného života, světlem na naší cestě životem. Svíčky proto nechyběly na žádném vánočním stromečku. Byly však potenciální hrozbou požáru. V současnosti je úspěšně nahradily žárovky různých barev. Svítí nejen na stromečku, ale i na oknech, stromech, výkladních skříních apod. Dnes se města předhání, kdo bude mít honosnější světelnou výzdobu. To mnohdy platí i mezi sousedy. Člověk se pak může cítit jako v barevné a zářící pohádce nebo reklamě.

Oheň/světlo má zásadní význam pro člověka. Je zdrojem života (oheň je zdrojem tepla) a světla (zahání nebezpečné noční tvory). Proto bylo nutné mít vždy s sebou oheň, když musel člověk vyjít z domova za tmy. K tomuto účelu se užívaly lucerny — nejčastěji zhotovené z tykve, dýně, řepy. Dnešní připomínkou jsou lampiony.

Ohniště bývalo srdcem domova. Proto mělo v mnoha zemích i svého vlastního ochránce, který byl současně domácím dobrým duchem. Nejčastěji to byl zemřelý předek rodiny. Věřilo se, že v čase Vánoc jsou okolo ohniště přítomní dávní předkové. Jejich kult přežívá v obyčejích spojených s vánočním polenem/špalkem. V úctě byly i uhlíky a popel, které v ohništi zůstaly na konci vánočních dnů. Dotkli se jich totiž předkové, a tím je proměnili v kouzelné dary. Např. se popel sypal na pole, aby rodilo, kousek zuhelnatělého dřeva se vložil do postele, aby chránil dům před bleskem, nebo se vhodil do studny, aby zajistil po celý rok dostatek pitné vody. Pokud oheň v krbu vyhasl, znamenalo to smrt v domě, domácí duchové přestali rodině žehnat a přežití rodu bylo ohroženo. Sousedi vám svůj oheň neposkytli — přivolali by na sebe hněv svých domácích duchů. Žádný popel se v době Vánoc nesměl vyhodit, aby nevlétl Ježíškovi do tváře.

Protože se věřilo, že vánoční oheň nikdy nezhasíná, zapalovalo se vánoční poleno od hořícího kusu vánočního polena z loňského roku. A to znamená, že nikdo doopravdy neumírá, protože nemůže existovat smrt, kde je světlo, láska a teplo.

Později bylo nahrazeno dřevo uhlím pálením kterého vzniká hodně odpadu. A tak práce kominíka byla pro domácnost důležitá. Žebřík a štětka byly jeho pracovní nástroje, cylindr byl jeho talisman — měl ho chránit před pádem ze střechy. Kominík přinášel do domácnosti štěstí, protože se postaral o to, aby v domácnosti hořel oheň. Přinášel tedy štěstí.

Betlémské světlo je krásná novodobá tradice, která má kořeny v minulosti. Středověká legenda říká, že *jeden mladý rytíř na křížové výpravě přísahal, že pokud se vrátí domů z křížové výpravy, tak do svého rodného města Florencie přinese plamínek z věčného světla, který hoří v betlémské basilice, postavené na místě, kde se podle biblické legendy narodil Ježíšek.*

Těsně před Vánoce dorazili otrhaní mladíci do Florencie, kde v jejich čele stál jeden se zapálenou svící s plamenem. Všichni přísahali, že plamínek pochází z Betléma a zmíněný rytíř jej nesl v dobrých i zlých dobách po poušti i po moři jen pro to, aby splnil svůj slib. Svíci umístil v kostele, odkud si pak plamínek chodili zapalovat i další obyvatelé.

Betlémské světlo je plamínek z Betléma, který putuje napříč Evropou. Myšlenka šíření předvánočního pokoje a míru vznikla v Rakousku, odkud se rozšířila do mnoha zemí světa. Poprvé plamínek přicestoval v roce 1986 letadlem do Lince, kde se stal součástí vánoční sbírky rakouského rozhlasu a televize na pomoc postiženým dětem. K nám Světlo přátelství, jak byl betlémský plamen také nazván, v rukou skautů poprvé doputovalo v prosinci 1989. Do Betléma, místa narození Ježíše Krista, pro plamínek vždy cestují chlapec nebo děvče (Dítě světla). Světlo zažehnuté v Betlémě se pak šíří po Evropě. Na mnoha místech si pak až do Štědrého dne mohou lidé od skautů připálit svíčky nebo lucerničky a Betlémské světlo si jako symbol Vánoc odnést do svých domovů.

2.27. Symboly štěstí

Kominík přinášel do domácnosti štěstí, protože se postaral o to, aby v domácnosti hořel oheň. Přinášel tedy štěstí. Dalším důvodem, proč se kominík stal symbolem štěstí, byla víra, že v komínech se zjevují o Vánocích duchové, kteří mají tmavou barvu. Proto tvář zamazaná od sazí se stala znamením, že její nositel je ve spojení s duchy předků, elfy a vílami. Černá barva ho činila neviditelným pro duchy mrtvých, a tím ho před nimi ochraňovala.

Podkova — zdravý kůň byl bohatstvím a bez dobrého kopyta je kůň lehce zranitelný. Také se věřilo v magickou moc železa a tvar půlměsíce byl v některých kulturách posvátný. Hroby starých Číňanů mají tvar podkovy, aby duším zemřelých byl zajištěn věčný klid a mír. Staří Řekové, Římané i Keltové věřili v magickou sílu železa, které mělo zahánět zlé duchy, a proto si nad vchod do svého příbytku věšeli podkovou. Podkova se věší svými konci vzhůru, aby se v ní udrželo štěstí a nevysypalo se.

Prasátko (zejména zlaté). V severských zemích a u Keltů byl kanec symbolem síly a plodnosti. Ulovení kance byla nebezpečná záležitost (Hérakles, Théseus, Melegros, Atlante, Bivoj). Prase bylo zasvěceno některým bohům (Artemis, Jupiter, Adrienna, Frey). Zlaté prase se stalo symbolem prosperity. Později se věřilo, že ten, kdo snědl na Nový rok vepřové, měl v příštím roce štěstí.

Černá zvěř (divoké prase) vždy vzbuzovala respekt. Kňour patří k nejnebezpečnějším zvířatům.

Stal se proto symbolem síly a odvahy (např. naše pověst o Bivoji, který složil živého kance holýma rukama a složil ho k nohám kněžny Libuše). V Indii Brahma (bůh stvořitel) má podobu kňoura. Višnu (udržovatel) později také získal podobu kňoura. V řecké antice se setkáme s třemi strašlivými mýtickými zvířaty: erymanský a kalydonský kanec a krommyónská bachyně. Adonis byl sumerským bohem obilí a byl znázorňován jako kanec. V řecké mytologii je příběh o bohyni Afrodité, která se zamilovala do krásného mladíka Adonise. Toho jednoho dne při lovu usmrtil kanec a z Adonisovy krve vyrostly červené podzimní květy hlaváčku.

U Keltů byl kanec božstvem, byl symbolem odvahy, bojovnosti a plodnosti. Černá zvěř měla podle nich magické vlastnosti. Ve slovanském bájesloví byl kanec průvodcem nejvyššího boha Svantovíta. Posvátný kanec byl také Radegastovým průvodcem. V Číně je prase symbolem štěstí, blahobytu, hojnosti, plodnosti. Prase je také v čínském kalendáři. Údajně ten, kdo se narodil v hodině divokého prasete je tvrdohlavý, duševně nezávislý, úspěšně překonává překážky. Ve starém Egyptě se věřilo, že bohyně Nut každé ráno pozře hvězdy, ty zůstávají skryté v jejím těle až do západu slunce, kdy je zrodí. Proto byla bohyně Nut někdy zobrazována jako bachyně.

Prase bylo v mnoha náboženstvích posvátné a obětní zvíře.

Křesťanství, judaismus a islám považují prase za zvíře nečisté. Pro křesťany bylo zosobněním ďábla pro svou smyslnost, nenasytnost a nečistotu. Zde se pravděpodobně promítá situace v Egyptě (islám i judaismus vznikl v Egyptě), kdy v Horním Egyptě byl preferován bůh Horus (spojován se sokolem) a v Dolním Egyptě bůh Seth (spojován s prasetem). Horní Egypt začal prase spojovat se silami zla a nečistoty, aby získal politický vliv nad Dolním Egyptem.

Čtyřlístek. Podle legendy čtyřlístek na zem přinesla pramáti Eva. Utrhla si ho v rajské zahradě na památku na to nádherné místo. Každý jeho lístek nese svou symboliku: živly — voda, oheň, země, vzduch; roční období. Pokud je objeven náhodně nebo obdržen jako dar, je symbolem: víry, naděje, lásky, štěstí; Nebo štěstí, zdraví, lásky, bohatství. Ochraňuje také před nenávisť, zlem a únavou. Proto si ho lidé vkládali pod práh domů, pod postel, na okno — aby chránil jejich domovy. Když si ho svobodná dívka dala pod polštář, spatřila ve snu tvář svého budoucího ženicha.

Irská křesťanská tradice považuje trojlístek za symbol Svaté trojice: Otec, Syn, Duch Svatý. Pokud je nalezen čtyřlístek, je znamením Boží Přízně.

2.28. Vánočka

Tato pochoutka z kynutého těsta, rozinek a mandlí je tradiční český symbol Vánoc. Správně se plete do copu z devíti pramenů: spodní čtyři symbolizují čtyři živly, tedy oheň, vodu, zemi a vzduch. Prostřední tři představují rozum, cit a vůli člověka a vrchní dva představují lásku a moudrost. Při pečení vánočky si hospodyně měla vzít bílou zástěru a šátek a při hnětení těsta nesměla s nikým hovořit. Při kynutí těsta měla skákat hodně vysoko, aby těsto naskočilo. Někde se do Vánočky zapékala mince, a kdo ji našel, zajistil si tím zdraví a hojnost na další rok. Pokud se vánočka při pečení natrhla nebo připálila, nevěstilo to nic dobrého.

Příbuznou naší vánočky je německá a rakouská štola.

2.29. Vánoční rostliny

K Vánocům dnes patří různé rostliny jako *vánoční kaktus* (rod *Schlumbergera*); *brambořík* (*Cyclamen*) — zabraňuje působení zlých kouzel. *Chryzantémy* (*Chrysanthemum*), lidový název kateřinky v mnoha zemích nejsou spojovány s Památkou zesnulých, ale jsou symbolem bohatství. V Japonsku jsou symbolem císařského rodu.

Ve vánočních výzdobách se objevují také begónie, kamélie, měsíčky, vřesy, kosatce, macešky — jsou zelené i v zimě. Jsou tedy symbolem vítězství života nad zimním spánkem, či umíráním. V poslední době se setkávají se vzrůstající oblibou konvalinky. Legenda říká, že vyrostly na místě, kde dopadly slzy Panny Marie nad smrtí Ježíše Krista. V severské mytologii byly zasvěceny Ostaře, která přinášela jaro.

Vánoční/anglická/zimní/sněžná růže tedy *čemeřice černá* (*Helleborus niger*). Je to magická rostlina. Ten, kdo chtěl, aby nebyl nikým viděn, nasypal před sebou prášek z kořene čemeřice. Užívá se také při vymytání a vyvolávání astrálních bytostí. Ve Francii se věšela do prasečích chlívků, aby bránila zlým duchům působit na zvířata. Prášek, umletý ze suchého kořene čemeřice, byl používán jako přísada do šňupacího tabáku. Kořen čemeřice obsahuje látky dráždící sliznici a tím vyvolává kýchání. Lidově se ji proto říkalo kýchavka. Keltové věřili, že kýchnutí z těla vypudí zlé síly.

Křesťanská legenda praví, že *při narození Ježíška čemeřice vykvetla blízko betlémských jeslí*. Jiná křesťanská legenda ji také spojuje s narozením Krista. *Když byly Ježíškovi přinášeny dary, chudá pastýřka plakala, že nemá co Ježíškovi darovat. Ani květinu. Jeden z andělů se zbavil sněhu pod svýma nohama a objevila se bílá květina s růžovým nádechem. Čemeřice. A tak chudá pastýřka mohla Ježíškovi přinést dárek — květinu, kterou ji podaroval anděl.*

Břečťan (*Hedera*) symbolizuje tajemnou moc, protože je stále zelený. Dříve se vánoční stůl zdobil břečťanovými věnečky. Nosí štěstí ženám a nevěstám. Používá se v kouzlech lásky a věrnosti. Chrání proti negativním silám a proti neštěstí.

Barvíněk (*Vinca*), dříve se nazýval *brčál*. Zůstává zelený i pod sněhem. Kytičky barvínku se pokládaly na vánoční stůl nebo dávaly do vázy jako symbol manželské věrnosti. Je to silná magická bylina. Musí být sbírána člověkem čistého srdce, a to jen v určitých nocích v měsíci (první, devátá, jedenáctá, třináctá). Při sběru se pronáší zaklínání: „Modlím se k tobě, barvínku, jenž jsi užíván pro tolikero užitečných vlastností, abys ke mně blažený přišel v plnosti svého květu a dal mi sílu, která by mě chránila, prospívala mi a nedovolila utrpět škody ani jedem, ani vodou.“

Jeho nošením lze získat půvab, přivolat peníze, chránit se před hady, otravou, divokými zvířaty, strachem, uhranutím, duchy. Když je nošený nebo rozsypán pod postelí, vzbuzuje vášeň. Využívá se v kouzlech lásky. Pověšený nad domovými dveřmi, poskytuje ochranu domu. Pohled na něj vyvolává zapomenuté vzpomínky.

2.30. Vánoční strom/stromeček

Vánoční stromeček je jeden ze symbolů, který je starší než Vánoce samotné. Římané totiž na svých slavnostech používali jehličnaté stromy, aby oslavili zimu.

Jehličnaté stromy však také zapadají do křesťanství. Žijící strom, který překonává smrt zimy, odráží příběh samotného Krista. Když Martin Luther začal reformovat katolickou církev, používal jehličnaté stromy jako trvalý symbol Kristova vzkříšení.

Strom jako symbol má své kořeny ve středověké tradici náboženského významu: jako předehra k vánočním oslavám byla před vchodem do kostela během Svaté noci hrávána hra, která připomínala tajemství prvotního hříchu Adama a Evy v ráji. Přesný důvod použití jehličnatého stromu jako vánočního symbolu není přesně znám. Snad je to jednak proto, že strom vždy spojuje všechny tři části světa. Svými kořeny zasahuje do země (Peklo), kmen symbolizuje materiální svět (Očistec) a větve sahají do nebe (Nebesa). A také proto, že jehličnany jsou navíc věčně zelené, tedy jsou symbolem věčného života.

Do Čech se tradice zdobení vánočního stromu dostala v 19. století z Německa. Zdobení stromečku záviselo na krajevých zvyklostech a na sociálním postavení dané rodiny. Na výrobu ozdob se používali pouze přírodní materiály jako ořechové skořápky, zrní, kukuřice, koření, sláma, kukuřičné listy a ústřížky textilu. Na strom se zavěšovala jablíčka, ořechy a šišky, z papíru vyrobené hvězdy, řetězy a různé květy. Na stromek se věšelo také různé vánoční cukroví, pečivo, perníčky, figurky a preclíčky, barvený cukr, křížaly. Foukané skleněné ozdoby jsou přínosem německých sklářů. O skleněném jablíčku hovoří legenda, že *jeden francouzský sklář těžce nesl neúrodu jablek, kterými se zdobil vánoční stromek. Proto vyfoukl jablíčka ze skla a zavěsil je na stromek*. Skleněné baňky se objevily až koncem 19. století jako výrobky českých sklářů. Výhradně českou vánoční ozdobou jsou čokoládové figurky.

Významnou součástí ozdob je vánoční řetěz. Původně měl zvýraznit září svíček.

Vánoční stromky se buď věšely na strop špičkou dolů, nebo se stavěly do dřevěného podstavce ve tvaru kříže a neodmyslitelně k němu patřily rozsvícené svíčky. Rozsvícení vánočního stromu připomíná pohanskou oslavu návratu Slunce (slunovrat). Křesťanská filozofie však hovoří o světle, teple a lásce v našich srdcích, symbol věčného světla z Betléma.

Vánoční strom je symbol světla.

2.31. Vánoční pohlednice

První vánoční přání se objevilo v roce 1841 ve skotském Edinburgu. Velice rychle si získalo popularitu a rozšířilo se po celém světě. Při jejich tvorbě se nekladou meze tvořivosti a zručnosti. Pro svou krásu a rozmanitost se staly předmětem sběratelství.

Žádná SMS, MMS, e-mail atd. nenahradí ručně psaný vánoční pozdrav, protože je osobní. Evokuje totiž pocit, že nejde o zdvořilost, ale o osobní vyjádření našeho vztahu k příjemci.

2.32. Vánoční skřítek

Vánoční skřítek/vánoční elf oblečený v červené a zelené barvě se špičatou červenou/zelenou čepičkou jako pomocník amerického Santa Clause, je v podstatě původně norský a dánský nisse, švédský tomten, finský tonttu.

Skřítek nisse žije pod podlahou domu, Původně to byl duch dávného předka. V Norsku nisse roznáší dárčky, má červený obleček, vysoké botičky, husté fousy. Vypadá jako miniaturní stařík se šedivými fousy s červenou čepičkou. Když ji sundá, je viditelný. Má boty s přezkou, které ho mohou kdekoli rychle přenést.

Skřítkci tomten (Švédsko) a tonttu (Finsko) vypadají jako malý stařík s dlouhými fousky, kouří fajfku a mají špičatou červenou čepičku. Tomten většinou bydlí ve starém stromě, který roste před domem, tonttu v podzemí. Tomten rozdává na Štědrý den dárky.

Nisse, tomten a tonttu jsou ztělesněním Vánoc.

2.33. Zvon /zvonky/zvonečky

Nošení zvonů a cinkajících předmětů obecně znamenalo, že se nositel chrání před zlem, před nepřátelskými duchy, před lakotou. Zvony zažehnávaly svým hlasem neviditelné a nežádoucí vlivy. Kdysi se věřilo, že dovedou létat. Bývalo zvykem darovat zvoneček tomu, kdo je dárcovu srdci nejbližší.

Jejich hlas je prý prostředníkem mezi Bohem a lidmi a povznáší lidskou duši k Bohu. Legenda říká, že na Štědrý den vyzvánějí na zvony kostelů andělé. Jejich zvuk je andělský a připomíná, že největším bohatstvím je láska. V rodinách si jej připomínáme „andělským zvoněním“ - kovový stromeček se čtyřmi svíčkami. Když jsou zapáleny, roztočí se ozdoba umístěna na vrcholku stromečku a ozve se jemné, skutečně „andělské“, zvonění.

Každý zvon má svoje "srdce", které když se rozezvučí, hlásá příchod naděje a radosti. Zvony všech zrušených kostelíků a kaplí se prý o půlnoci Štědrého dne rozezní a spravedlivým se na hodinu naskytne možnost najít zlatý poklad, na což je vyhrazena pouhá hodina.

Zvony a zvonky mají bohatou symboliku. Jejich zvuk nám přináší radost a často se používají k tomu, aby oznamovaly radostné noviny, jako narození Krista. Zvonky byly důležitou součástí kněžského oděvu. Když tedy o Vánocích zvoníme na zvony, je to důležitá připomínka toho, že

Kristus je vysokým knězem, hlavou Jeho Církve a jádrem naší víry.

Zvonky mají symbolicky ochránit naše srdce před lakotou a připomínat nejdůležitější věci — že na světě je láska a soucit nad všechna bohatství hmotná, stejně jako nesmrtelnost naší duše. Jeden zvoneček bychom měli každoročně darovat někomu srdci drahému. Ježíšek přichází s nadílkou po zacinkání zvonečku.

3. Štědrý den — Zvyky a tradice

3.1. Štědrý den

3.1.1. Štědrý den — ráno

Již od rána se dodržovaly tradice, které měly vliv na to, jaký bude příští rok. Kdo vstal za rozbřesku a umyl se vodou ze studny nebo z potoka, byl po celý další rok zdrav. Dětem se dalo cukroví, aby byly sladké (hodné). Hospodyně ráno začala v domě vařit polévku „štědrovačku“, do které dala vše, co v chalupě bylo. To proto, aby v domě bylo vždy dostatek jídla. Slepícím se ráno na Štědrý den nasypalo zrní s mákem, aby v dalším roce dobře nesly. Hospodář zajel s dvouročkem (dvouletý kůň) do lesa pro dříví, aby prý koník jezdil jako oheň. Mládež zhotovila slaměného panáka, kterému se říkalo „brusař“ a podstrčila ho některému ze sousedů do domu. Ten se ho snažil co nejdříve zbavit, brusař totiž způsoboval srážení vánočkového těsta. Hospodyně pečlivě hlídala, aby jí do těsta nespadol vlas, to by znamenalo velké mrzutosti.

3.1.2. Štědrý den — během dne

Na Štědrý den se nesmělo chodit do hospody ani hrát karty, nesmělo se nadávat a klít (ani při úleku). Kdo se celý den postil, uviděl večer zlaté prasátko. Je to zvyk z pohanských dob, kdy se slavil zimní slunovrat a jeho symbolem bylo slunce a zlaté prase. Hospodyně zadělaly těsto na chleby a vdolky. Kopistím (nástroj na mísení těsta) pak pomazaly ovocné stromy, aby dobře rodily a rukama od mouky pohladily plané stromky, aby začaly plodit. O Štědrém dni se nesmělo prát, aby se nepřivolala do domu smůla. Čištění chlévů na štědrý den by zase přineslo kulhání dobytka. Pometlem se vyčistila pec od popela a chlapi potom po pometlu přeběhli, aby se v noci nepočurávali. Dopis milovanému, napsaný na Štědrý den, znamenal budoucí rozchod. Odpoledne se začal zdobit vánoční stromeček. Kdo v předvečer vstoupil bosou nohou na sekyru, toho neměly v příštím roce bolet nohy. Hospodář před večeří obalil ovocné stromy slámou a zatřepal s nimi, aby se včas probudily ze zimního spánku.

3.1.3. Štědrý den — večer: štědrovečerní večeře

Štědrovečerní hodování podléhá mnoha rituálům, které mají domácnosti zajistit zdraví, štěstí a bohatství. Velká pozornost se věnovala přípravě štědrovečerního stolu. Věřilo se, že stůl je posvátný a to zejména o svátečním čase.

Ke štědrovečerní tabuli se usedalo ve svátečním oblečení. Stůl musel být prostřený pro sudý počet lidí. Věřilo se, že před večeří chodí stoly obhlížet Smrt, a kde prý najde lichý počet, tam se následující rok vrátí pro jednoho ze členů rodiny. Aby se v rodině držely peníze, dávala se pod každý talíř mince nebo šupina z kapra. Ta měla stejný význam i v peněžence. Do každého rohu

stolu se dávala ošatka. V jedné byl pecen chleba, aby rodina měla dostatek jídla. Ve druhé bylo to, co se urodilo na poli a v zahradě, aby byla další rok dobrá úroda. Ve třetí byly peníze, symbolizující blahobyť a ve čtvrté byly kousky potravin pro drůbež a dobytek. Nohy stolu se omotávaly řetězem, aby rodina držela pohromadě a také proti zlodějům na poli. Na stůl se dával bílý ubrus a na něj dožínkový věnec, který sloužil jako podnos pod polévku. Dále byl na stole bochník chleba, česnek, hrnek medu a svíce.

Po skončení večeře se ubrus nevyklepává. Zbytky na něm zůstávají pro dušičky, které se v tuto noc vrací do svých domovů. O jídlo ze štědrovečerního stolu se lidé v minulosti dělili s domácími zvířaty, část hospodář hodil do ohniště, aby dům neohrozil požár, kosti a drobečky se zahrabaly ke kořenům stromů pro bohatou úrodu, do studny se vhodil ořech nebo jablko, aby na příští rok zajistily dobrou vodu.

Jakmile vyšla první hvězda (jinde se čekalo, až ponocný zatroubí na pastýřský roh koledu), hospodyně začala nosit na stůl. Hospodář zapálil svíčky uprostřed stolu (později to byly svíčky na stromečku) a všichni se pomodlili. Poté usedli ke stolu. Hospodář rozkrojil jablko na tolik dílů, kolik bylo členů rodiny. Každý svůj kousek snědl, to proto, aby všichni z rodiny našli cestu domů a aby se po roce opět sešli. Potom hospodář nakrájel na malé kousky chléb, pomazal je medem a každému dítěti dal, aby bylo po celý rok dobré jako med. Dále se jedla jídla ze společné mísy. Nejdříve hrách, ten spojoval rodinu v dobrém i zlém, poté polévka pro sílu, čočka pro hojnost a peníze a nakonec se pro radost a pohodu jedl kuba, ryba nebo jiný masitý pokrm.

Po dobu jídla se nikdo nesměl od štědrovečerního stolu zvednout. Znamenalo by to, že rodina se příští Vánoce nesejde celá.

U starých Slovanů se po západu slunce sešla celá rodina ve svátečních šatech k večeři. Hospodář se nejdříve pomodlil a vzpomenu nepřítomné členy rodiny a zemřelé předky. Pak se všichni posadili pod ikony. Hospodář si nalil číšku vodky a odlil trochu na ubrus, pak ji vypil. To pak udělali i ostatní. Byl to hold pro zemřelé. Při jídle pro zemřelé odkládali část pokrmů. Po posledním jídle byla kuťja — obřadní pokrm. Bývá to kaše z ječných krup a medu; pšeničných krup s mákem a medem; hrachu a pšenice; hrachu a medu apod. Pak se věštilo.

Magie je lidstvem nepochopená věda.

— A. C. Clark

3.2. Věštby na štědrý večer

O Vánocích a zejména o Štědrém dnu se od nepaměti věří, že má tajemnou moc. V tomto čase lze nahlédnout do budoucnosti, ale budoucnost lze i ovlivnit. Nejdůležitější oblastí věštění bylo zdraví, vdavky, bohatství, úroda.

Ve slovanských zemích bylo zvykem navršit koláče na kraj stolu. Hospodář se za ně schoval a ptal se ostatních, zda ho vidí. Pokud řekli, že ho nevidí, znamenalo to, že příští rok bude bohatá úroda.

3.2.1. Věštby o vdavkách

O Štědrém dni se mohly dívky dozvědět něco o svém budoucím ženichovi:

- Po večeři sypaly ptákům drobký a děvčata sledovala, z které strany přiletí první pták — odtud měl také přijít ženich.
- Také se doporučovalo zabouchat na kurník. Jestliže se kohout ozval, mělo se děvče chystat na vdavky.
- Okrajovala se jablka a dlouhý skrojek házeli chlapci i děvčata za hlavu. Podle tvaru, který skrojek na zemi vytvořil, se hádalo písmeno, jímž začínalo jméno nastávajícího.
- Svobodná dívka se otočila ke dveřím zády a přes rameno házela botou. Když špička směřovala ke dveřím, děvče se do roka provdalo.
- Děvčata třásla plotem nebo bezem a odkud se ozval pes, odtud měl přijít ženich.
- Která dívka nasbírala o Vánocích devět patek od vánoček, do roka se měla vdát.
- Pokud měla dívka více nápadníků, napsala jejich jména na lístečky a vložila do knedlíčků. Ty uvařila. První knedlík, který vybrala a rozkrojila, obsahoval papírek se jménem mladíka, který je jí souzen.
- Svátek sv. Barbory je 4. prosince. V tento den si dívky ulomily „barborku“, větvičku třešně. Věřilo se, že pokud větvička dívce rozkvetne, bude se vdávat v příštím roce. Děvčata proto „barborku“ pečlivě opatrovala. Vložila je do vody a obvykle je postavila do chléva, kde byla nejstálější teplota. Navíc je postříkovala vodou nabranou do úst, aby účinek byl zcela osobní a voda měla správnou teplotu. Pokud větvička vykvetla, dívka měla v následujícím roce naději na svatbu. Význam mělo i to, který den větvička rozkvetla. Pokud to např. bylo sedmý den, tak mohla očekávat ten šťastný den v sedmém měsíci roku (červenec). Dříve dívky dávaly větvičkám jména chlapců a věřily, že se vdají za toho, čí větvička rozkvetne.

3.2.2. Věštby o budoucnosti

- Na stůl se postavilo sedm hrnečků dnem vzhůru. Pod každý se položil nějaký symbol, např. peníz (bohatství), hlína (smrt), obrázek (stane se rodičem), srdce (láska), střep (štěstí), chleba (hojnost) a ty se pak odkrývaly. Jeden hrnek byl prázdný, a kdo jej otočil, ten vypustil bídu.

Varianta: Sedm hrnečků — pod každý hrneček se vloží jeden symbol. Peníz znamená bohatství, uhlí/kámen signalizuje nemoc, prsten svatbu či lásku, hřeben nedostatek, šátek věští cestu, chléb štěstí a dudlík miminko. Pak stačí, když si zavážeme oči, zamícháme hrnečky a jeden si zvolíme.

- Sfoukávala se svíce a podle směru kouře se určovala budoucnost. Když kouř stoupal vzhůru, měl by být dotyčný další rok zdravý. Kouř směřující do kouta nebo k peci znamenal, že dotyčný má zůstat doma a komu šel kouř ke dveřím, ten měl odejít z domova.
- Lilo se horké olovo do vody a podle tvarů odlitku se hádala budoucnost (např. hvězda znamenala úspěch a uznání, strom znamenal dlouhý život, hvězda štěstí).
- Po večeři se rozkrajovala jablka napůl. Pokud byl jádřinec ve tvaru zdravé hvězdy, znamenalo to štěstí a zdraví. Poškozená hvězda symbolizovala nemoc, kříž symbolizoval smrt.
- Když se v místnosti náhle rozsvítilo, sledovali se stíny. Čí stín neměl hlavu, ten měl do roka zemřít.
- Dívky chodily o půlnoci na řeku prosekávat led. Na vodní hladině mohly spatřit svoji budoucnost.

- O půlnoci se chodilo ke chlěvu poslouchat, co si povídají domácí zvířata.

3.2.3. Věštby s ořechy

Hojně se věštilo pomocí ořechů.

Louskání ořechů

- Kdo první našel ve svém ořechu tmavé jádro, toho prý čekala brzká smrt. První čtyři rozlousknuté ořechy dotyčnému prozradí, jaké je jeho zdraví. Jsou-li jádra pěkně bílá, je všechno v nejlepším pořádku. Jsou-li načernalá, znamená to nemoc a všechna čtyři jádra černá znamenají smrt.
- Vybraly se tři ořechy stejné velikosti, odstranila se jádra, do jednoho se dala hlína, do druhého chleba a do třetího mince. Skořápky se slepily k sobě a daly se mezi ostatní ořechy. O půlnoci si každý vybíral z mísy. Kdo získal ořech s hlínou, čekala ho chudoba, ořech s mincí znamenal hojnost a ořech s chlebem znamenal spokojenost.

Lodičky z ořechových skořápek

Velmi rozšířený zvyk bylo pouštění lodiček. Do ořechové skořápky se voskem přilepila malá svíčka a zapálila se. Každý vložil svoji lodičku do mísy s vodou a sledovalo se, jak lodičky plavou.

- Když se lodičky shlukovaly k sobě, znamenalo to rodinné soužití bez problémů. Vztah členů rodiny určovala vzdálenost jednotlivých lodiček od sebe.
- Pokud se nějaká lodička odtrhla z kruhu, znamenalo to, že její majitel odejde v brzké době z domova.
- Jedna lodička uprostřed znamenala, že její majitel potřebuje pomoc a ochranu.
- Když se lodička nevzdálila od kraje, majitele nečekaly žádné změny.
- Potopená lodička znamená marnou snahu.
- Pokud jedna lodička potopila druhou, znamenalo to, že její majitel se neohlíží na druhé a jde tvrdě za svým cílem. U partnerů to znamenalo brzký rozchod, u sourozenců žárlivost na druhého.
- Dvě lodičky plující spolu jsou symbolem spolupráce, přátelství a lásky. Pokud vedle sebe plavou dlouho, znamená to dlouhý a pevný svazek. Čí lodička pluje první, ten je ve vztahu dominantnější. Když se jedna lodička přiblíží k druhé a té zhasne svíčka, znamená to, že svým chováním dotyčný způsobí ztrátu lásky druhé osobě nebo také odmítnutí prosby.
- Pokud lodička dopluje sama ke druhému břehu, získá to, po čem touží bez cizí pomoci.
- Ta lodička, která se přimyká každou chvíli k jiné lodičce, je znamením, že majitel bude přelétavý a bude hledat sám sebe.
- Když v loďce zhasne svíčka, poté co byla položena otázka, znamená to neupřímnost. - Zhaslá svíčka lodičky v přístavu znamená nedůležitost otázky.
- Lodička, která dopluje k protějšímu břehu se zhasnutou svíčkou, znamená dosažení cíle za příliš vysokou cenu.

Lodičky se měly po věštění vždy spálit, aby se umocnila kladná věštba a oslabil ta negativní.

Věštby pro těhotné

Těhotná žena se z ořechových lodiček může dozvědět, zda čeká holčičku nebo chlapečka. Vypustí jednu velkou a jednu menší skořápku.

- Menší skořápka napravo od větší prorokuje chlapečka, po levé straně holčičku.
- Oddělení malé a velké lodičky značí nezávislé dítě.
- Potopená lodička znamená chudobu v souvislosti s narozením dítěte.
- Pokud obě lodičky doplují spolu ke břehu, budou mít matka a dítě krásný vztah nebo to bude snadný porod.

Lodičky se měly po věštění vždy spálit, aby se umocnila kladná věštba a oslabila ta negativní.

- Když žena očekává děťátko, má se bedlivě se dívat, kdo přijde do stavení jako první návštěvník. Jeho pohlaví určovalo pohlaví ještě nenarozeného dítěte.

3.3. Zvířata na Štědrý večer

Nezapomínalo se ani na dobytek, každému se dal kousek ze štědrovečerní večeře. Kravám a koním se dala vánočka, houserovi česnek, studánka v blízkosti také dostala kousek vánočky, aby měla čistou vodu. Zbytky z jídla, skořápky a kosti naházely děti pod stromy, aby bylo hodně ovoce.

Věřilo se, že zvířata o půlnoci mluví lidskou řečí a kdo je uslyší, může se dozvědět, co se stane.

4. Silvestr / Nový Rok

Silvestr je mužské křestní jméno latinského původu. Znamená les a silvestris lesní. Jméno Silvestr tedy můžeme přeložit jako muž z lesa. U nás jeho svátek slavíme 31. prosince — poslední den v roce. Je to den, kdy se důkladně uklízí, aby se do Nového roku mohlo vstoupit s „čistým štítem“ - tedy moci začít vše od začátku. Rozšířeným zvykem je sejít se s přáteli a uspořádat silvestrovskou oslavu. Její součástí bývají ohňostroje a dělobuchy s cílem nadělat co nejvíce rámusu. Jedná se o starý zvyk. Naši předkové lomozem vyháněli zlé duchy (např. práskáním biče), protože ti měli zimní měsíce rádi kvůli dlouhým nocím a mohli lidem škodit.

Zlé duchy jde také vyhnat z domu či bytu zvoněním. Je zapotřebí se zvonečkem obejít všechny místnosti a zazvonit v nich. Pokud v některé z nich zvoneček zvoní divně, sídlí v něm zlý duch. Je nutno na zvonečku zvonit tak dlouho, až bude čistě zvonit. To bude znamenat, že duch místnost opustil.

Před usnutím o Silvestrovské noci máme myslet na něco obzvláště hezkého. Pokud se nám o tom bude zdát, mělo by se to i splnit.

Nový rok je významný den. Je počátkem určitého časového úseku. Proto se k němu váže mnoho pověr v duchu „Jak na Nový rok, tak po celý rok!“ Proto se také přeje k Novému roku vše dobré, protože když já ti přeji všechno dobré, ty mi přeješ všechno dobré také.

Za vynálezce novoročenek se považuje český hrabě Karel Chotek. Ten nechtěl v roce 1827 obcházet návštěvy nebo je ve svém domě přijímat, a tak místo toho začal rozesílat blahopřejné lístky. Říkalo

se jim omluvenky a zdobil je hezký obrázek. Jiné zdroje zase uvádí, že PF (péefka) vznikla z takzvaných minucí — tedy malovaných a veršovaných přáníček, které posílali učitelé vrchnosti a městským zástupcům. Za tato přání pak dostávali finanční dárek.

Římané všechny různé oslavy zasvětili vždy nějakému božstvu. Oslava příchodu Nového roku byla zasvěcena bohu Janusovi se dvěma tvářemi — jedna tvář je obrácená do minulosti (dívá se dozadu), druhá do budoucnosti (dívá se před sebe).

Současnými symboly Nového roku, které mají přinést štěstí, jsou kominiček, čtyřlístek, prasátko. Lidé si tyto symboly vzájemně darují.

Na Nový rok se mělo dodržovat a dodržuje mnoho pověr. Mezi ty, které vyznáváme i dnes, patří:

- Co se v tomto dni udělá, ovlivní celý příští rok.
- Na 1. ledna se nesmí uklízet. Kdo by zametal, vymetl by si štěstí z domu. Nesmělo se prát ani nechat sušit prádlo na šňůře, protože by to do roka věstilo smrt někoho blízkého.
- V tento den je dobře zapomenout na hádky. Pak bude celý rok klidný.
- Dobrým znamením bylo, pokud jako první host byl někdo mladý a svěží. Takový pak bude i celý rok. Staří lidé znamenali hádky, mladí štěstí a ti nejmenší (děti) pak lásku.
- Na Nový rok si nepůjčujte peníze, znamenalo by to pro vás nedostatek peněz po celý příští rok. Ale ani nikomu peníze nepůjčujte. Znamenalo by to, že vás po celý rok bude někdo o vaše peníze "obírat". V kapse (peněženice) máte mít peníze, aby se vás držely celý rok.
- Kdo má na sobě něco nového, bude celý rok pěkně oblečen.
- Nový rok se nemá jíst žádný pták (kuře, husa, kachna), aby nám neuletělo štěstí. Ale také ne zajíc, aby nám štěstí neuteklo, ryba, aby nám štěstí neuplavalo. Mělo by se jíst jídlo, které má mnoho malých částek (luštěniny, rýže...), maso a zelenina nakrájené nadrobno, abychom měli příští rok hodně peněz.
- Na Nový rok se pekla vánočka, která měla v sobě zapečené hrachové zrnko. Tato vánočka se načínala na Nový rok, a kdo ve svém kousku našel hrášek, ten měl příští rok nebývalé štěstí.
- Také se nemělo tento den nic vynášet ze stavení, protože by po celý rok ve stavení něco chybělo.
- Když zůstane jedinec o půlnoci nepolíben, pak zůstane i celý rok osamocen.

Na nový rok se také věštilo. Nejčastěji se tahala "šťestíčka" zabalená do kousků papíru. Kdo si vytáhl jablíčko - tomu bylo slibováno zdraví, kdo si vytáhl uhlí, byl ohrožen nemocí, kdo bramboru - znamenalo to chudé jídlo a kdo buchtu, znamenalo to dostatek. Dnes stačí napsat jednotlivé věštby na papírovou kartičku a vytáhnout si věštbu.

Literární zdroje

Seznam literatury neuvádím, protože čítá několik desítek knih, množství časopisů a příspěvků na

internetu.

Použité obrázky jsou převzaty ze
<https://pixabay.com/cs/images/search/v%C3%A1no%C4%8Dn%C3%AD/>